

Rapport 2004:3

Konjunkturbedömning för den
kommunala sektorn
våren 2004

The logo for ÅSUB, featuring the letters 'ÅSUB' in a bold, white, sans-serif font. The letters are set against a dark blue background that is part of a larger graphic element resembling a stylized, glowing blue sphere or a series of concentric, wavy lines that create a sense of depth and movement. The 'Å' has a small circle above it, and the 'B' has a vertical line through its center.

ÅSUB

De senaste rapporterna från ÅSUB

- 2003:1 Konjunkturläget våren 2003
- 2003:2 Det åländska jordbrukets framtida utvecklingsförutsättningar
- 2003:3 Konjunkturbedömning för den kommunala sektorn - våren 2003
- 2003:4 En snabb BNP-indikator för det privata näringslivet på Åland
- 2003:5 Konjunkturbedömning för den kommunala sektorn - hösten 2003
- 2003:6 Konjunkturläget hösten 2003
- 2003:7 Halvtidsutvärdering Ålands mål 2 program
- 2003:8 Halvtidsutvärdering Ålands mål 3 program
- 2003:9 Evenemangsundersökningen 2003
- 2004:1 Konjunkturläget våren 2004
- 2004:2 Turismens samhällsekonomiska betydelse för Åland 2003

Pris 13,00 €

ISSN 1455–1977

Förord

Ålands statistik- och utredningsbyrå (ÅSUB) gör två gånger per år en konjunkturbedömning för den kommunala sektorn på uppdrag av Ålands Kommunförbund. Rapportens huvudsakliga syfte är att förse de åländska kommunerna med aktuellt ekonomiskt underlag för en bedömning av framtidsutsikterna med särskild hänsyn till de behov som framkommer i anslutning till budgetprocessen. Det är nu sjätte året i rad som det utarbetas den här formen av anpassad konjunkturbedömning och rapporterna har vid det här laget funnit sin naturliga plats som stöd för kommunernas budgetarbete.

Analysen av det privata näringslivet baseras bland annat på omfattande information från de åländska företagen, något som gör det nödvändigt med en tidsmässig samordning med ÅSUBs allmänna konjunkturbedömning på uppdrag av landskapsstyrelsen. ÅSUB vill här passa på att rikta ett stort tack till alla som bidragit med information både genom att besvara enkäter och genom annan uppgiftslämning.

Längst fram i rapporten finns en kort sammanfattning av de viktigaste förändringarna under året och en sammanfattande prognos för de mest centrala inkomstkällorna för kommunerna.

Katarina Fellman har varit huvudansvarig för arbetet med rapporten, *Jouko Kinnunen* har sammanställt huvuddelen av den allmäneconomiska bedömningen och *Maria Rundberg-Mattsson* har svarat för den regionala bedömningen av näringslivets utveckling. Bedömningen avslutades i medlet av april 2004.

Såväl Kommunförbundet som ÅSUB tar gärna emot synpunkter och frågor om innehållet i rapporten. Om ytterligare information önskas går det bra att ta kontakt med Katarina Fellman på ÅSUB, telefon 25493.

Bjarne Lindström
Ålands statistik- och utredningsbyrå

Sigurd Lindvall
Ålands kommunförbund

Innehåll

1. Sammanfattning	3
2. Inledning.....	5
3. Allmän ekonomisk översikt	6
3.1 Det internationella konjunkturläget.....	6
3.2 Konjunkturbilden på Åland.....	11
4. Näringslivsutvecklingen.....	16
4.1 Näringslivet som helhet.....	16
4.2 Utvecklingen inom näringslivets branscher ur ett regionalt perspektiv.....	18
5. Utvecklingen av den kommunala ekonomin.....	27
5.1 De kommunala nyckeltalen visar på en fortsatt svag ekonomisk utveckling	27
5.2 Utvecklingen av kommunernas skatteinkomster.....	30
5.3 Landskapsandelarna till kommunerna.....	41
Bilagor.....	47

1. Sammanfattning

Den försiktiga uppgången i den internationella konjunkturen som kunde skönjas under hösten har blivit allt starkare och tydligare. Världsekonomin är åter mer expansiv och tillväxten i den globala produktionen förväntas stiga med minst fyra procent under innevarande år.

Den åländska ekonomin står för närvarande inför betydande utmaningar: Hur kommer näringslivet att klara av de förändringar som EU-utvidgningen medför? Alla effekter av de förändrade förutsättningarna kommer dock inte att framträda under det här året, riktigt kännbara torde de bli först om ett par år. Det mesta pekar dock i dag på att sjöfartens betydelse för Ålands BNP kommer att minska framöver. BNP-tillväxten för Åland beräknas stanna kring 2 procent i år - en halvering från fjolårets starka tillväxt på 4,1 procent.

Förändringen i arbetsmarknadssituationen blev allt tydligare under år 2003. Efter åtta år med sjunkande arbetslöshet, steg den öppna arbetslösheten med 0,1 procentenheter till 1,9 procent av arbetskraften, vilket dock är bra siffror i jämförelse med omgivande regioner. Den trots allt negativa trenden märks även i antalet lediga platser. Den allmänna konjunkturbilden inom näringslivet präglas av försiktighet och konsolidering. Under det här året genomförs ändå fortsatta investeringar, på lite längre sikt är investeringsplanerna mindre omfattande.

Kommunernas skatteinkomster sjönk med hela 4,8 procent år 2002. Förklaringen står i sin helhet att finna i samfundsskatterna, där den andel som tillfaller kommunerna sjönk samtidigt som vinstutvecklingen inom företagssektorn var negativ. Att kommunsektorns andel sjönk så kraftigt beror på att fördelningen av samfundsskatterna utgjorde en del i den reform där det så kallade momsåterkravet från kommunernas slopades. Även för fjolåret pekar de preliminära beräkningarna mot en svag utveckling av kommunernas skatteinkomster. Den nominella tillväxten stannade enligt kalkylerna på 0,2 procent och beaktas inflationen så blev tillväxten negativ, eller -0,4 procent.

Utvecklingen av skatteinkomsterna för innevarande år ser lite ljusare ut. För det här året präglas emellertid skattefinansieringen (skatteinkomsterna och landskapsandelarna sammantaget) av att det allmänna avdraget slopats och av de omläggningar av landskapsandelarna som hänger samman med den reformen. Enligt kalkylen kommer den totala skattefinansieringen för år 2005 fortfarande att vara lägre än för år 2001.

Landskapsandelarna som tidigare varit en säker och sakta växande inkomstkälla för kommunsektorn sjunker enligt de preliminära beräkningarna och utvecklingen av samfundsskatterna är osäker. Även skatteutjämningen påverkas negativt av sjunkande samfundsskatteandelar. Sviktande skatteinkomster drabbar på så vis kommunsektorn

dubbelt. När det slutligen gäller utvecklingen av förvärvsinkomstskatterna är den tillväxt som kalkylerats beroende av att avdragen inte utökas från statens sida, något som har hittills gjorts regelmässigt varje år. Skattefinansieringen följer i dagsläget inte utvecklingen av utgifterna inom kommunsektorn.

Kommunernas samlade skattefinansiering, 1.000 euro

	2002	2003**	2004**	2005**
Skatteinkomster, totalt	63 294	63 407	67 325	69 483
Landskapsandelar netto, totalt	21 860	22 662	20 397	20 057
Skattefinansiering, totalt	85 154	86 068	87 722	89 540
Förändring, %	-5,5	1,1	1,9	2,1
Skattefinansiering, euro per invånare	3 274	3 278	3 329	3 386
Förändring, %	-6,4	0,1	1,6	1,7

2. Inledning

I föreliggande konjunkturanalys har den aktuella information som finns om det ekonomiska läget anpassats till den kommunala sektorns behov på Åland. De lagförslag och andra politiska beslut som berör kommunernas verksamhet och ekonomi har så långt som möjligt beaktats och de ekonomiska konsekvenserna av dem presenteras i form av tabeller och diagram. Rapporten inleds med ett kort sammandrag av det internationella konjunkturläget och en sammanfattning av läget inom den åländska ekonomin som helhet. Informationen är här i huvudsak hämtad ur ÅSUBs översikt *Konjunkturläget – våren 2004* (ÅSUB Rapport 2004:1), som publicerades i slutet av mars. Därefter följer en näringslivsöversikt som presenteras per bransch och region¹. Analysen är till stor del sammanställd på basen av månadsvis registerinformation om de mervärdesskatteskyldiga företagens omsättning och löneutbetalningar. Registerinformationen kompletteras med resultatet från en enkät bland de åländska företagen. Urvalsföretagen representerar tillsammans över 80 procent av de åländska företagens arbetsplatsutbud. Därutöver har företrädare för näringslivet och dess organisationer samt landskapsstyrelsens näringsavdelning bidragit med värdefull information

I den senare delen av rapporten finns centrala nyckeltal för den kommunala ekonomin samt kalkyler över framtida inkomster samlad. Här finns uppgifter om hur ekonomin utvecklats under de senaste åren, om landskapsandelarna till kommunerna samt övrig ekonomisk aktivitet. Här presenteras även en kalkyl för kommunernas skatteinkomster för år 2004. I praktiken betyder det att kalkyler tagits fram för tre år: 2002, 2003 och 2004, eftersom beskattningen för ifjol slutförs först i slutet av oktober i år. Skatteinkomsterna är den viktigaste inkomstkällan för den kommunala sektorn som helhet.

Rapporten är i huvudsak upplagd så att informationen i textdelen presenteras per region eller för hela Åland. Den intresserade kan ta kontakt med ÅSUB för att få information om den enskilde kommunen.

I rapportens tabeller och diagram anger beteckningen * att uppgiften är preliminär och beteckningen ** att det är fråga om prognos eller framskrivning av utvecklingen.

¹ Regionerna är följande: Mariehamns stad; centralkommunerna Finström, Hammarland, Jomala och Lemland; randkommunerna Eckerö, Geta, Lumparland, Saltvik och Sund samt skärgårdskommunerna Brändö, Föglö, Kumlinge, Kökar, Sottunga och Vårdö.

3. Allmän ekonomisk översikt

3.1 Det internationella konjunkturläget

Den försiktiga uppgången i den internationella konjunkturen som kunde skönjas under hösten har blivit allt starkare och tydligare. Världsekonomin är åter mer expansiv och fjolårets tillväxt inom den globala ekonomin uppskattas ha uppgått till dryga tre procent. Tillväxten i den globala produktionen förväntas stiga med hela fyra procent eller mera under innevarande år. USA och Asien står för det mesta av tillväxtdynamiken, medan EUs tillväxttakt släpar efter.

USAs ekonomi har vuxit snabbt under det senaste halvåret, BNP ökade med 8,2 procent under det tredje och 4 procent under det fjärde kvartalet 2003. Den största tillväxten skedde inom den privata konsumtionen och exporten. Dessutom har produktiviteten ökat och kapacitetsutnyttjandet förblivit relativt lågt inom industrin, vilket hjälper till att hålla inflationstakten i schack. Arbetslösheten och sysselsättningen har dock inte utvecklats lika positivt. I den senaste mätningen av konsumenternas framtidstro tycks arbetsmarknadsläget ha bidragit till en klar minskning i indextalet (*figur 1*). Arbetslöshetsnivån är trots det ändå låg med europeiska mått mätt: kring sex procent under 2003. Den privata konsumtionen har dock vuxit snabbare än löneinkomsterna tack vare generösa skattesänkningar och låga räntor.

En viktig faktor i bedömningen av den amerikanska ekonomin är naturligtvis höstens presidentval. Oavsett valsegrare så måste man ta itu med de växande budget- och bytesbalansunderskotten. Den expansiva finans- och penningpolitiken kommer trots detta sannolikt att fortsätta året ut, vilket innebär att 2004 blir ett gott tillväxtår i USA. Prognoserna för USAs BNP-utveckling under innevarande år rör sig kring fyra procent (*figur 2*). Det finansiella underskottet tynger även dollarkursen. Vi har redan sett en kraftig försvagning av dollarn under de senaste tre åren – dess värde i förhållande till euron har sjunkit med hela 34 procent (*figur 5*).

Av **eurområdets ekonomier** har Tyskland utvecklats klart långsammast under det senaste decenniet. Det finns inte heller någonting som skulle tyda på att situationen i Tyskland snabbt skulle kunna förändras till det bättre. Den offentliga sektorns underskott är större än vad som stadgas i EUs tillväxt- och stabilitetspakt och återintegrationen av det forna Östtyskland tynger fortfarande de offentliga finanserna genom hög arbetslöshet i landets östra regioner. För hela eurområdet innebär år 2004 dock en klar ökning i BNP-tillväxten från fjolårets svaga 0,4 procent till nära 2 procent, främst tack vare ökad export och en stabil inhemsk efterfrågan. Euroområdets arbetslöshet har legat stilla vid 8,8 procent sedan ett år tillbaka och ingen större förändring finns i sikte. Sysselsättningen minskar kontinuerligt men långsamt inom primärnäringarna och industrisektorn. Inom servicesektorn som helhet gäller det

motsatta trendmönstret. Utveckling är bl a en följd av den pågående globaliseringen av den industriella ekonomin, vilken kommer att flytta stora delar av produktionen till de nya EU-länderna samt utanför Europa. Nedgången i dollarn jämfört med euron har inte förbättrat de europeiska tillväxtpotentialerna.

EUs tio nya medlemsländer kommer att öka Unionens befolkning med 75 miljoner personer, vilket är en femtedel av den nuvarande befolkningen inom EU. Ekonomiskt står de nya medlemmarna för fem procent av nuvarande EUs samlade BNP. Den ekonomiska utvecklingen har generellt sett varit gynnsammare i de kommande medlemsländerna än inom nuvarande EU, men finanspolitiken kommer att bli en betydande utmaning för de flesta av de nya medlemsstaterna. Arbetslösheten är också, hög, i genomsnitt kring 14 procent (2002). En stor fråga inför medlemskapet är mobiliteten hos de nya medlemsländernas arbetskraft. De flesta av de nuvarande EU-länderna har i sista minuten bestämt sig för att införa restriktioner för invandringen. De utredningar som gjorts över det potentiella inflödet av arbetskraft har dock visat att invandringen från de nya EU-medlemmarna sannolikt inte kommer att vara särskilt stor.

Ryssland har fortsatt att konsolidera den offentliga ekonomin tack vare växande skatteinkomster som genereras av oljeexporten. Federationens budget har uppvisat ett överskott sedan år 2000. Rysslands ekonomiska tillväxt har varit snabb sedan 1998-års kris då rubeln devalverades kraftigt. Ifjol växte Rysslands BNP med dryga sju procent och årets tillväxt lär överstiga fem procent då oljepriserna verkar hålla sig kvar på en hög nivå. Rysslands stora utmaning är stabiliseringen av den ekonomiska och övriga politiken, vilket är en förutsättning för att landets små och medelstora företag skall kunna utvecklas snabbare.

Den svenska ekonomin har en bredare industriell bas än den finska, vilket torde leda till en snabbare tillväxtpuls som en reaktion på stigande konjunkturer i världen. Dessutom exporterar Sverige en större del av sin export utanför EU jämfört med Finland. Industriproduktionen förväntas stiga med hela fyra procent. Sverige har därför goda förutsättningar att höja sin BNP-tillväxt från 1,4 procent under 2003 till 2,5 procent i år. Inflationstrycket inom den svenska ekonomin förväntas fortsättningsvis vara lågt.

Arbetslösheten beräknas dock stiga i Sverige i år – inte minst genom inflödet av fler unga till arbetsmarknaden än äldre som lämnar den. Arbetslösheten tros därför stiga från fjolårets 4,9 procent till ca 5,5 procent.

Kronans värde har fortsatt att variera mot euron, men det finns ingen tydlig tendens till att den skulle förskjutas i förhållande till det senaste årets genomsnittsnivå på 9,12 SEK/EUR (*figur 5*). Samtidigt står det klart att kronan är en internationellt sett mycket

liten valuta, något som sannolikt kommer att innebära en hel del svängningar kring den långsiktiga genomsnittskursen.

De offentliga finanserna i Sverige är ganska ansträngda då en del av EU-avgifterna av olika skäl flyttades fram till 2004. Dessutom har landstingen stora svårigheter att anpassa sig till den långsamma ökningen av skatteinkomsterna som förorsakats av den svaga sysselsättningsutvecklingen. Den svenska alkoholpolitiken har under senare tid utvecklats annorlunda än i Finland. Sverige har bestämt sig för att vänta och se, och därmed inte sänka alkoholskatterna direkt för att motverka priskonkurrensen från andra EU-länder, vilket har lett till en kraftig minskning i alkoholförsäljningen i södra Sverige.

BNP-tillväxten inom den **finska ekonomin** uppgick ifjol enligt Statistikcentralens förhandsuppgifter till 1,9 procent. Därmed blev tillväxttakten nästan en halv procentenhet lägre än året innan. Innevarande års tillväxt torde dock uppgå till 2,5 procent tack vare ökad export och fortsatt god tillväxt i den privata konsumtionen. Den elektrotekniska exportindustrin ledd av Nokia är här särskilt viktig för utvecklingen. Den elektrotekniska industrins produktionsnivå har dock fluktuerat kraftigt de senaste åren. Den pågående globaliseringen har även lett till att en växande andel av finländska företagens produktion sker utanför hemlandet. Därför kommer den förbättrade industrikonjunkturen inte att märkas fullt ut i BNP-utvecklingen.

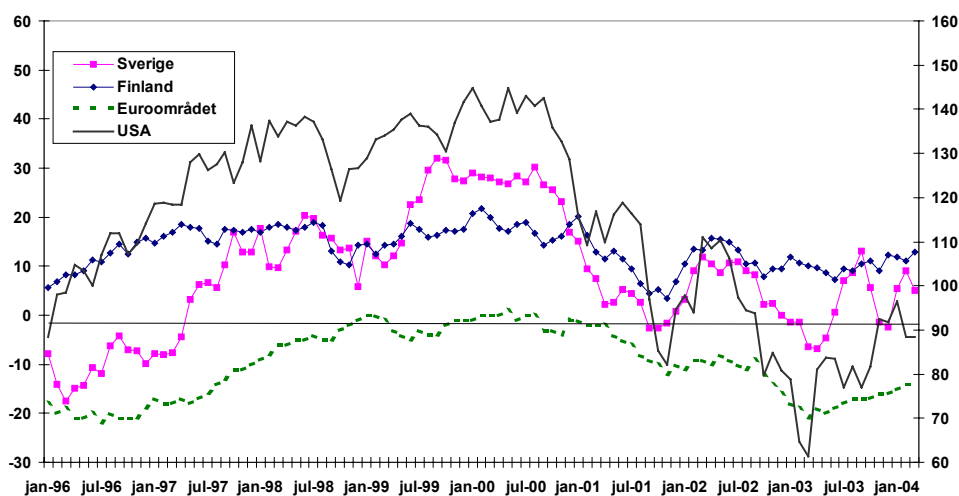
Inflationen kommer sannolikt att vara låg i år, och det av flera skäl. Under fjolåret var energipriserna höga, vilket nu dämpar inflationen. Den lägre alkoholbeskattningen minskar inflationen i år med en dryg halv procentenhet. Även den starka euron hjälper till att hålla inflationen i schack genom lägre importpriser. Konsumentpriserna tros därför stiga med blygsamma 0,7 - 0,8 procent under 2004. Den låga inflationen tillsammans med förändringarna i inkomstbeskattningen och de inkomstpolitiska avtalen leder till en ökning av realinkomsterna under innevarande år med ca fyra procent. Ett frågetecken är dock vad som händer med bostadspriserna när de låga räntorna har drivit upp priserna.

Arbetslösheten i Finland var i genomsnitt 9,0 procent och sysselsättningsgraden, dvs andelen sysselsatta i gruppen 15 - 64 år, uppgick till 67,3 procent år 2003. Regeringens mål att höja sysselsättningsgraden till 70 procent till våren 2007 och till 75 procent till år 2011 ser ut att bli mycket svårt att nå. Samtidigt verkar utbudet av arbetskraft minska, m a o väljer de äldre arbetstagarna i växande grad att pensionera sig. Detta kommer dock att hjälpa till att hålla arbetslöshetsgraden i kontroll. Arbetslösheten kommer därmed att hålla sig i stort vid nuvarande nivå.

På sikt är det dock viktigt att kunna höja sysselsättningsgraden för att kunna finansiera den kommande tillväxten i sociala transfereringar och utgifter som pensioneringen av de

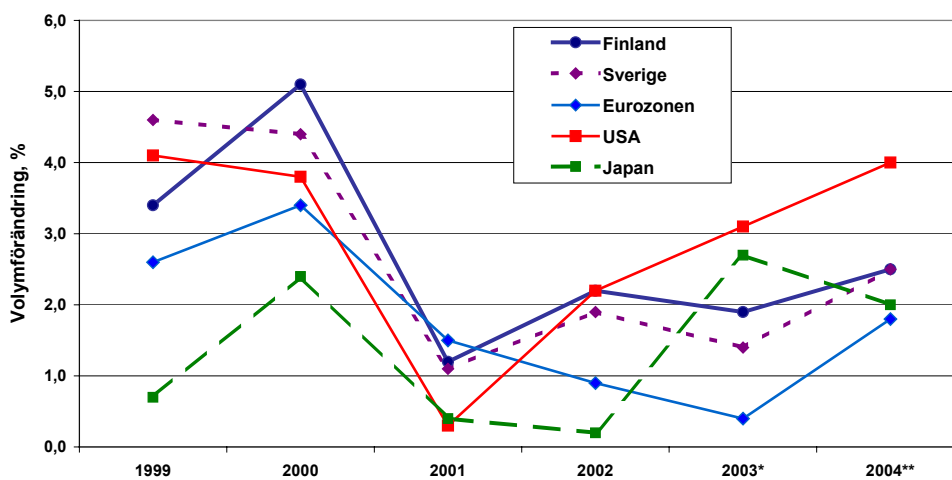
stora årskullarna medför. Statens finansiella position kommer att vara ansträngd då ökande internationell skattekonkurrens på sikt sannolikt kommer att pressa bolagsbeskattningen neråt, inkomstbeskattningen anses redan nu vara hög i Finland. Härtill kommer acciserna från tobak och alkohol att minska rejält. Det är därmed en klar utmaning att kunna bibehålla den nuvarande skuldsättningsnivån i absoluta - eller ens i relativa - termer (63 mrd euro eller 44,5 procent av BNP).

Figur 1: Konsumenternas framtidstro i USA, EU, Finland och Sverige

Källor: The Conference Board, Eurostat, Finlands bank, Konjunkturinstitutet

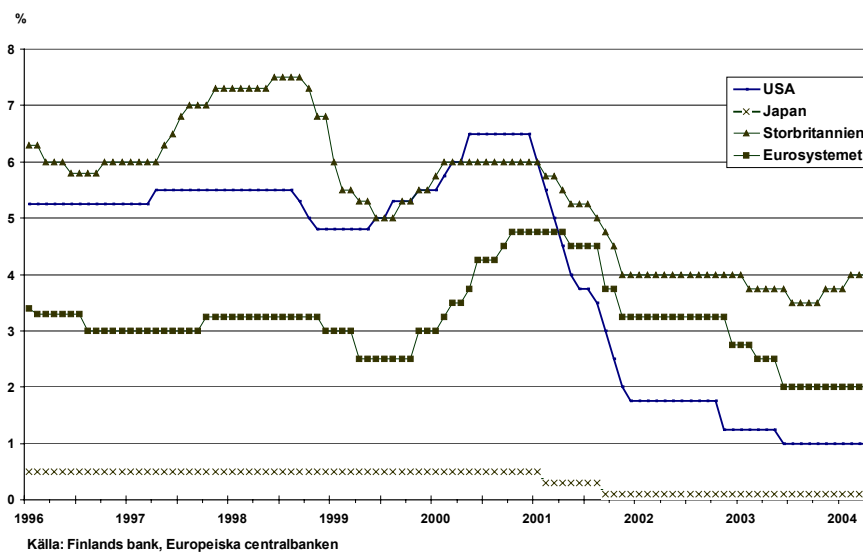
Figur 2: BNP-tillväxten 1996-2004

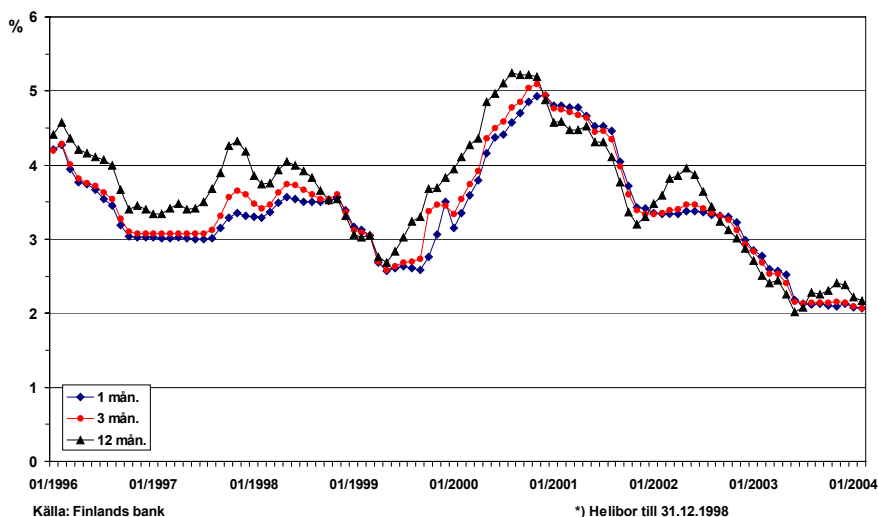
Källor: Eurostat, SC, SCB, IMF, KI, Nordea, ETLA, Aktia, ÅSUB

*prel. uppgift
** prognos

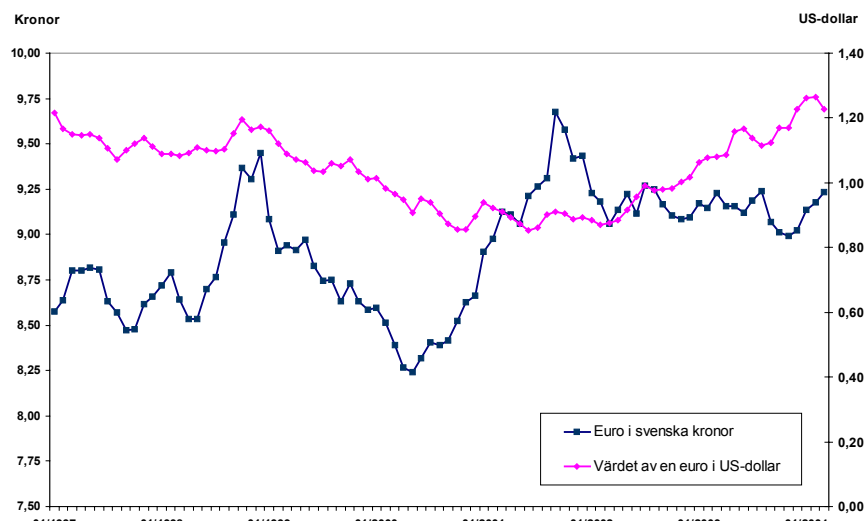
Figur 3: Centralbanksräntor

Figur 4: Euroborräntor, månadsdata*

Figur 5: Euro i svenska kronor och US-dollar

3.2 Konjunkturbilden på Åland

Den åländska ekonomin är för närvarande inne i ett skede med betydande förändringar: Hur kommer näringslivet att klara av de utmaningar som den stundande EU-utvidgningen medför? Alla effekter av dessa i grunden förändrade förutsättningar för betydande delar av den åländska ekonomin kommer dock inte att märkas så mycket redan i år, riktigt kännbara torde de bli först om ett par år. Det mesta pekar dock i dag på att sjöfartens betydelse för Ålands BNP kommer att minska framöver. Följande antaganden har använts vid framtagningen av 2004-års BNP-prognos (*figur 6*): För det första antas att transportbranschens prisnivå sjunker med 7-8 procent som en direkt följd av förändringarna i sjöfartens verksamhetsvillkor. Prisnivå kan eventuellt sjunka ytterligare under nästa år. Som följd av utflaggningen av Viking Lines Cinderella minskar sjöfartens bidrag till Ålands BNP. Genom återflöde av löner och vinster kompenseras dock detta delvis genom ökade faktorinkomster från utlandet. Med dessa antaganden i botten och med hjälp av datakörningar i en nyutvecklade modell för Åland beräknas BNP-tillväxten stanna kring 2 procent i år - en halvering från fjolårets starka tillväxt på 4,1 procent.

Figur 6: BNP-tillväxten på Åland i jämförelse med Finland och Sverige

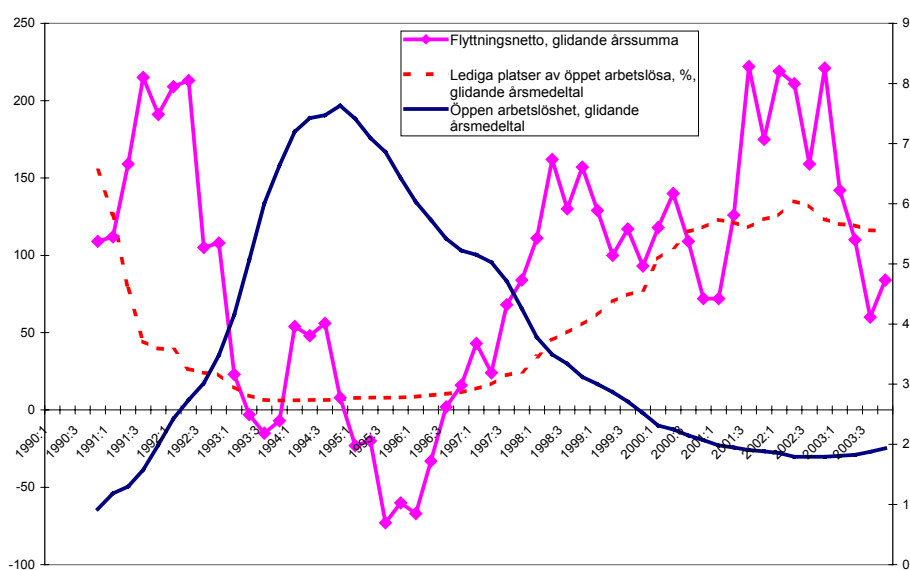

Förändringen i **arbetsmarknadssituationen** blev allt tydligare under år 2003. Arbetslösheten har åter börjat stiga. Efter åtta år med sjunkande arbetslöshet, steg den öppna arbetslösheten med 0,1 procentenheter till 1,9 procent av arbetskraften, vilket i och för sig är bra siffror i jämförelse med omgivande regioner. Den trots allt negativa trenden märks även i antalet lediga platser. Fortfarande gäller dock att det samtidigt finns brist på arbetskraft och brist på arbetsplatser, beroende på att utbud och efterfrågan av arbetskraft inte yrkesmässigt motsvarar varandra och inte heller sammanfaller i tid under året.

Vilka yrkeskategorier lider då mest av bristen på arbetskraft? Personalen inom hälso- och sjukvården samt sociala tjänster har överlägset högsta antalet vakanser i förhållande till arbetslösa. För varje arbetslös fanns det fem vakanser i slutet år 2003. Antalet vakanser håller dock på att minska. Andra arbetskategorier som under flera år haft fler lediga platser än sökande är kommersiellt arbete, service, byggnadsarbete samt tekniska yrken. Situationen har varit den motsatta med ett underskott av lediga platser när det gäller administrativa jobb, transportyrken, jord- och skogsbruksarbete samt inom metall-, trä- och elindustrin. Den sistnämnda branschen har dock haft en stigande efterfrågan på personal. Den mest markanta förändringen har skett inom kommersiellt arbete, där antalet arbetslösa med denna bakgrund nästan har fördubblats, medan antalet lediga platser har varit i det närmaste oförändrat.

Ungdomarnas arbetslöshet har stigit snabbare än för andra grupper på arbetsmarknaden, vilket tyder på ökade svårigheter att komma in i arbetslivet. I allmänhet är det kännetecknande för Åland att arbetskraftens rörlighet mellan olika arbetsplatser är lägre än på många andra håll i omvärlden. För varje enskild yrkeskategori är den åländska arbetsmarknaden relativt begränsad och det är därför svårt att hitta en sådan anställning där personens tidigare arbetslivserfarenhet kan tas tillvara fullt ut. Den kommande pensioneringen av de stora årskullarna torde dock ändra på detta: fem-sex procent av dagens sysselsatta når pensionsåldern under de kommande tre åren. Sammanfattningsvis pekar allt detta mot att den öppna arbetslösheten under 2004 blir något högre än i fjol, inte minst p.g.a. kräftgången inom sjöfarten.

Figur 7: Flyttningsnetto, arbetslöshet och lediga platser

Flyttningsrörelsen samvarierar med arbetslöshetssituationen. Men fjolårets flyttningsnetto borde enligt ekonometriska beräkningar ha varit högre än vad det blev. Den ökade osäkerheten inom den åländska ekonomin påverkade troligen utfallet i negativ riktning. Nettoinflyttningen sjönk från 2002-års rekordhöga 221 till 84 personer (*figur 7*). Den ökning i bostadsproduktion som registrerades, framför allt i Mariehamn, verkar inte ha lett till ökad inflyttning. Tvärtom minskade Mariehamns befolkning under 2003 med sex personer. En större mängd bostäder kommer att bli färdiga i år, vilket talar för en ökad inflyttning. ÅSUB räknar med att 2004-års inflyttning överstiger fjolårets nivå, men stannar omkring 100 personer. Nästa år kan nettoinflyttningen åter bli lägre.

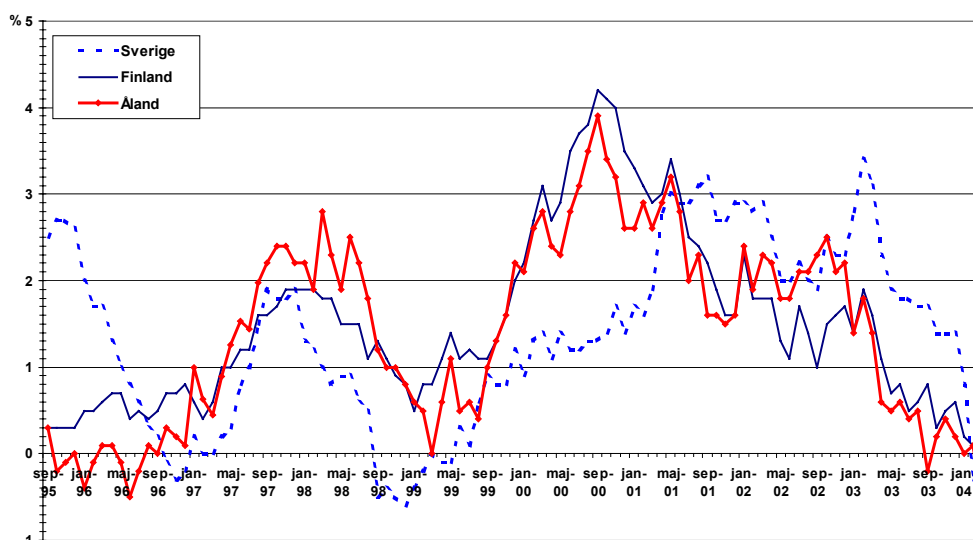
Under första halvåret 2003 startades 79 **nya företag** på Åland. Samtidigt lades 54 företag ner. Under året 2003 inleddes åtta konkursförfaranden mot åländska företag, vilket följer fjolårets nivå (sju stycken). I början av 1990-talet var antalet konkurser tre till fyra gånger högre, läget kan alltså beskrivas som gott. Totalt uppgick antalet företag till 2.048 i slutet av juni 2003.

Preliminär **varuhandelsstatistik** innefattande skattegränshandeln med Finland samt med utlandet, ger vid handen att år 2002 var ett ganska svagt år för Åland. Både fraktmängderna och exportvärdet till Finland samt till utlandet sjönk, likaså importen från Finland. Importen från utlandet steg däremot några procentenheter under 2002. Utrikeshandelssiffrorna tillsammans med data från skattegränshandeln vittnar om en uppgång i den samlade utomåländska försäljningen under 2003, vilket stämmer överens med omsättningsutvecklingen inom näringslivet. Det återstår att se om det håller på att ske en strukturell förskjutning i importstrukturen från Finland mot utlandet (i huvudsak Sverige). Även den åländska försäljningen till Finland var ifjol på en lägre nivå än under 2001.

Räntenivåerna har varit sjunkande och historiskt sett mycket låga under en längre tid (*figur 4*). Penningpolitiken är starkt expansiv. En återgång till mer normal räntepolitik skulle sannolikt ge en styrräntenivå som är 1 till 2 procentenheter högre än i dagsläget. Højningarna i styrräntorna skulle i sin tur avspeglas i de övriga ränteinstrumenten. Frågan är inte om räntenivån stiger, utan när.

Den **åländska inflationstakten** följer som regel i stort sett samma utveckling som den svenska och finska inflationen. År 2004 kommer med största sannolikhet att kännetecknas av en rekordlåg prisökningstakt, såvida inte oljepriserna stiger markant. Den åländska inflationen ser sammanfattningsvis ut att bli mellan 0,5 och 1,0 procent i år (*figur 8*). Därmed kommer den reella löneökningstakten att vara relativt god, vilket i sin tur torde hålla den privata konsumtionen i gång.

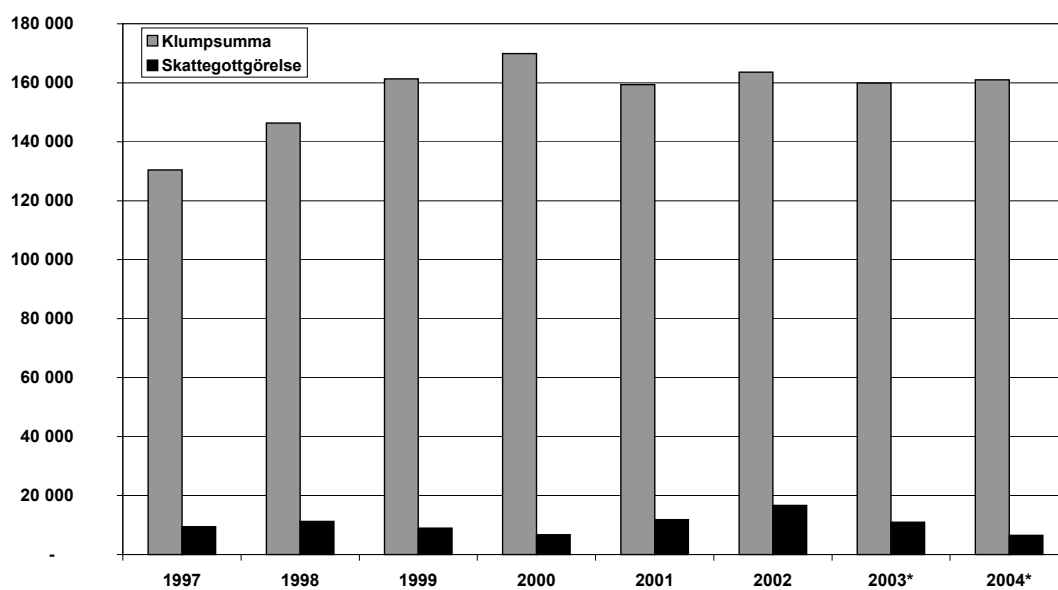
Figur 8: Inflationen

Inkomstutvecklingen för **Landskapet Åland** har stagnerat de tre senaste åren. Landskapets budget finansieras till stor del av den så kallade klumpsumman, en avräkningsinkomst om 0,45 procent av statens inkomster exklusive upplåning. Det verkar som om nivån för avräkningsbeloppet nu planat ut på en relativt stabil nivå. Under slutet av 1990-talet ökade klumpsumman förhållandevis snabbt. En delförklaring till den ökningen utgjorde effekterna av utförsäljningen av statliga aktier. År 2001 bröts trenden. Avräkningsbeloppet stannade då på 159,4 miljoner euro, medan för år 2002 uppgick summan till 163,6 miljoner euro (*se figur 9*). Förskottet för år 2003 har fastställts till 159,9 miljoner euro och för år 2004 till 161 miljoner euro. En förhållandevis svag utveckling av den finska ekonomin samt ökade avdrag och justerade skatteskalor dämpar utvecklingen av statens inkomster och därmed även inkomsterna för landskapet. Hotbilden ligger nu kanske främst i ett försämrat sysselsättningsläge på den fastländska arbetsmarknaden. Samtidigt har landskapets utgifter fortsatt att stiga. Även investeringsbehovet har varit betydande.

Den så kallade skattegottgörelsen, det vill säga den del av landskapets direkta skatter som överstiger 0,5 procent av de influtna direkta skatterna i Finland, steg till 11,85 miljoner euro år 2001 och för år 2002 steg summan ytterligare till 16,65 miljoner euro. För skattegottgörelsens del är systematiken den att den gottgörelse som erläggs år 2004 baseras på 2002-års skatteintäkter. För de närmaste åren beräknas skattegottgörelsen sjunka, bland annat som en följd av den osäkra utvecklingen av den för åländsk ekonomi så betydelsefulla färjesjöfarten.

Figur 9: Utvecklingen av avräkningsbeloppet och skattegottgörelsen (enligt basår)

4. Näringslivsutvecklingen

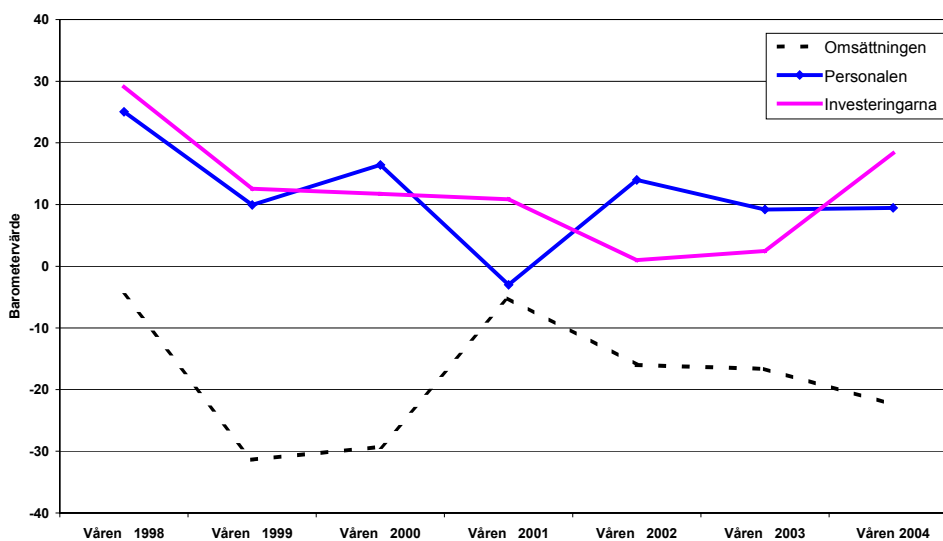
4.1 Näringslivet som helhet

ÅSUB har nu för sjunde året i rad sammanställt en **konjunkturbarometer** som baseras på ett urval åländska företag, med en viss tonvikt på de större företagen. Urvalsföretagens anställda står för ca 83 procent av sysselsättningen inom det privata näringslivet. Av 234 företag i urvalet besvarade 212 stycken eller 90,6 procent höstens enkät.² De svarande företagens andel av urvalsföretagens totala sysselsättning uppgick till hela 96,7 procent.

Enkätens resultat presenteras enligt en skala från -100 till +100. Om en variabel fått resultatet +100 innebär det att samtliga företag som besvarat frågan har en positiv syn på den del av konjunkturutvecklingen som frågeställningen gäller. De negativa svaren dras från de positiva, och räkneoperationen resulterar i de netttotal som slutligen redovisas.

Svaren är viktade i två steg, dels enligt företagets och dels enligt branschens andel av den totala sysselsättningen inom branschen respektive inom hela ekonomin. Med andra ord får de stora företagens svar en större vikt i beräkningen och påverkar därmed det totala utfallet mer än de mindre företagens svar. Detta innebär att sjöfartens vikt är stor i den bild som beskriver det åländska näringslivet som helhet. Samtliga branscher har minst fyra svarande.

Figur 10: Konjunkturförväntningarna inom den privata sektorn 1998-2004

² Ytterligare några svar kunde inte inkluderas i analysen p.g.a. de kom till ÅSUB så sent.

Den allmänna konjunkturbilden präglas av försiktighet och försvarande av uppnådda positioner. Fler företag verkar dock planera nyinvesteringar än ifjol (*figur 10*). Det verkar ändå vara mer av en engångsföreteelse eftersom investeringsplanerna på litet längre sikt inte alls är lika omfattande. Omsättningsförväntningarna är aningen lägre för de kommande tolv månaderna, vilket kan återspegla det faktum att omsättningen utvecklades ovanligt snabbt under de senaste tolv månaderna, vilket kanske inte upprepas så lätt två år i rad.

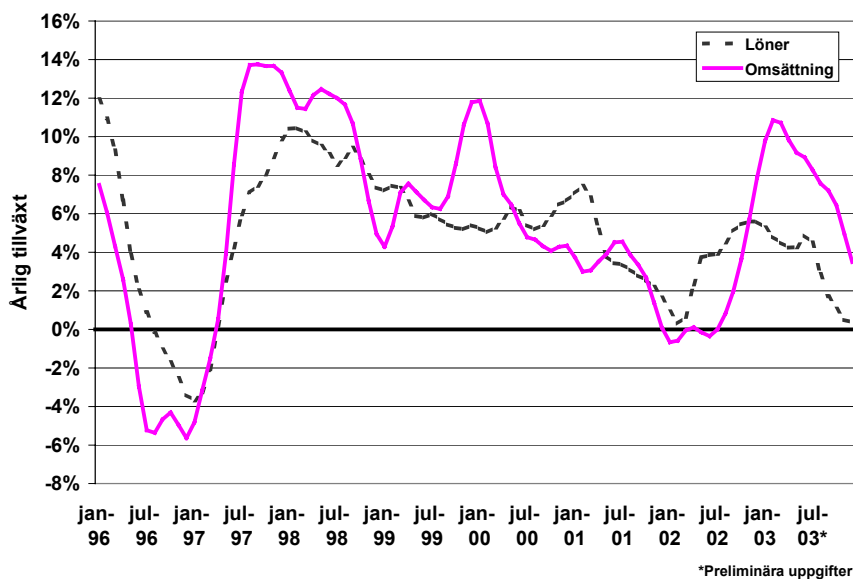
Utöver investeringar i maskiner och inventarier kommer företagen att satsa på rationaliseringar och nya marknader. Därmed kan man säga att företagen planerar att fortsätta med sin verksamhet som tidigare eftersom dessa svarsalternativ särskilt framhållits av företagen. En lite större andel av företagen verkar nu växa ur sina nuvarande lokaler, vilket kan ge arbete för byggbranschen i framtiden. En faktor som ytterligare förstärker bilden av konsolidering av verksamheterna är att företagen trendmässigt verkar satsa mindre på produktutveckling. Företagens uppfattning om vad som är de största hindren för utvecklingen av deras verksamhet har inte heller ändrats särskilt från den senaste barometermätningen för ett år sedan. För näringslivet som helhet verkar lönekostnaderna och beskattningen irritera färre företagare. Däremot finns det fler företag som nu upplever osäkerheten om framtiden som det största hindret.

ÅSUB har tillgång till företagens omsättnings- och lönekostnadsuppgifter på månatlig basis. Dessa uppgifter ger en uppdaterad bild av den faktiska utvecklingen inom näringslivet med enbart ett par månaders eftersläpning. I denna rapport har ÅSUB haft tillgång till omsättningsuppgifterna och löneuppgifterna fram till ingången av 2004³.

I *figur 11* åskådliggörs hur den globala konjunkturedgången under det andra halvåret 2001 snabbt gjorde sig gällande även på Åland. Omsättningstillväxten stannade av helt - mätt i löpande priser - under ungefär ett års tid, vilket innebär att näringslivets försäljning reellt gick ner under år 2002. Återhämtningen blev dock stark under första halvåret 2003, men verkar ha ebbat ut lika snabbt. Tillväxten påverkades av en betydande uppgång i lönevolymerna under samma period. En viktig faktor i att den snabba återhämtningen bröts utgör utflaggningen av passagerarfartyget Cinderella i september 2003.

³ Uppgifterna för det senaste halvåret är dock preliminära. Detta beaktas dock i beräkningen av tillväxttakten. I den tillväxt som presenteras i rapportens figurer har den osystematiska variationen och säsongvariationen rensats bort för att tydliggöra tillväxttrenden.

Figur 11: Omsättningens och lönekostnadernas utveckling

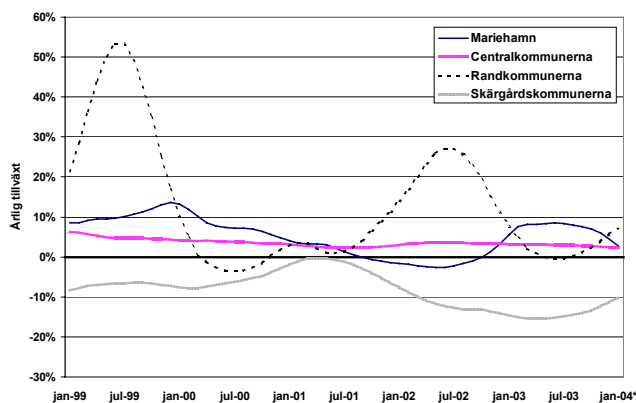
4.2 Utvecklingen inom näringslivets branscher ur ett regionalt perspektiv

För att ge en mer nyanserad bild av näringslivets utveckling presenteras regionaliserade uppgifter från vårens konjunkturbarometer samt uppgifter om tre näringssektors omsättningsutveckling per region. De åländska kommunerna har delats in i fyra grupper: Mariehamns stad; centralkommunerna Finström, Hammarland, Jomala och Lemland; randkommunerna Eckerö, Geta, Lumparland, Saltvik och Sund samt skärgårdskommunerna Brändö, Föglö, Kumlinge, Kökar, Sottunga och Vårdö. Näringslivets branscher har indelats i tre övergripande näringssektorer för att säkra ett acceptabelt antal svar per bransch och region. De tre näringssektorerna är: 1) parti- och detaljhandel, 2) alla andra serviceföretag, inklusive inkvarterings- och restaurangnäringen, transportföretag, finanssektorn samt företagstjänster och privata tjänster samt 3) industri inklusive, vatten- och elförsörjning, byggverksamhet samt primärnäringsföretag.

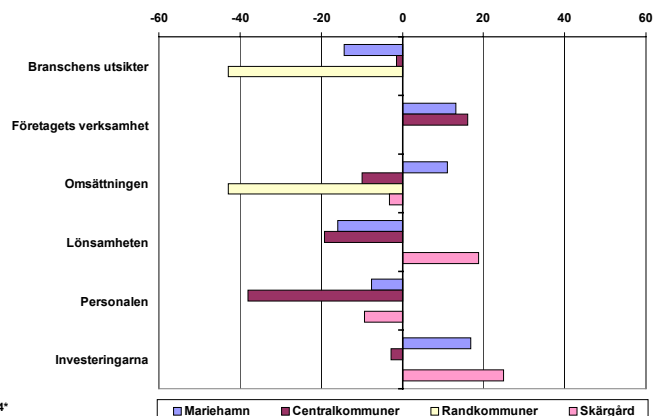
Utvecklingen inom handeln

Förväntningarna inom handeln har ändrats i en mer negativ riktning: fler företag är bekymrade över branschens utsikter samt tror att lönsamheten och personalstyrkan kommer att utvecklas negativt jämfört med läget för ett år sedan. Handelns negativa förväntningar ser ut att grunda sig på en allmän osäkerhet kring det åländska näringslivets framtid. Handeln är nämligen relativt beroende av turismen och då turismens framtida utveckling bedöms som lite osäker är det naturligt att handeln är mer försiktig i sina egna framtidsförväntningar.

Figur 12: Omsättningens utveckling inom handeln per region

Figur 13: Handelsföretagens förväntningar per region

En jämförelse av omsättningens utveckling per region visar på relativt stora förändringar i de årliga tillväxtsiffrorna för handelsföretagen i randkommunerna (se *figur 12*). Efter den senaste toppen sommaren 2002 blev omsättningsutvecklingen långsammare och uppvisade en nolltillväxt sommaren 2003. Under hösten 2003 tilltog dock tillväxttakten i randkommunernas handelsföretag. Handelsföretagen i centralkommunerna har haft en relativt stabil utveckling av omsättningen sedan mätperiodens början, dock med en svagt neråtgående trend. Omsättningens årliga tillväxttakt i handelsföretagen i Mariehamn var negativa under större delen av år 2002, för att under 2003 uppvisa en årlig tillväxttakt om ca 7-8 procent. Handelsföretagen i skärgården uppvisar negativa tillväxtsiffror ända från mätperiodens början. En svag förbättring av omsättningsutvecklingen kan dock skönjas från och med hösten 2003.

De så positiva förväntningarna bland handelsföretagen i centralkommunerna för ett år sedan har försämrats. Omsättningen liksom lönsamheten förväntas försvagas under året och nedskärningar i antalet anställda planeras (se *figur 13*). Trots detta ser handelsföretagen i centralkommunerna liksom företagen i Mariehamn ljust på det egna företags verksamhet. I motsats till företagen i centralkommunerna är handelsföretagens förväntningar i Mariehamn positiva då det gäller utvecklingen av omsättningen. Dessutom är viljan att nyanställa god i staden. Handelsföretagen i samtliga regioner uppgav att de under de kommande åren i första hand kommer att satsa på rationaliseringar. Handelsföretagen i Mariehamn och i centralkommunerna upplever att den hårda konkurrensen och skattegränsen utgör de största hindren för utvecklingen av det egna företaget.

Konjunkturutsikterna inom handelsföretagen i randkommunerna är fortsättningsvis dystra och detta gäller speciellt utvecklingen av omsättningen. Den hårda konkurrensen och lönebikostnaderna upplevs av företagen i randkommunerna som de största hindren för utvecklingen. Handelsföretagen i skärgården ser fortsättningsvis positivt på den

framtida utvecklingen av lönsamheten, trots den negativa utvecklingen av omsättningen. Viljan att investera är god i motsats till viljan att nyanställa. Skärgårdsföretagen svarade att den hårda konkurrensen och den svaga efterfrågan på produkterna utgör de största hindren för utvecklingen av handeln i skärgården.

Utvecklingen inom servicesektorn

I branschgruppen ”serviceföretag” ingår företag inom inkvarterings- och restaurangnäringen, transportsektorn, finanssektorn samt företagstjänster och privata tjänster, sjöfarten utgör en betydande del.

Inom **hotell- och restaurangbranschen** är framtidsutsikterna enligt vårens konjunkturbarometer ljusare jämfört med fjolårets resultat. Den allmänna situationen är bättre för branschen och fler företag tror på en lönsamhets- och omsättningsökning. Dessutom finns planer på en del nyinvesteringar, medan viljan att nyanställa personal är svag. Detta bekräftas även av en förhållandevis positiv utveckling av omsättningen och lönesumman inom hotell- och restaurangbranschen. Enligt inresandestatistiken ökade antalet resenärer till Åland med tre procent under år 2003 jämfört med 2002, medan antalet övernattningar på de flesta inkvarteringsformerna minskade.

Inom den för den åländska ekonomin så viktiga branschen **transport och kommunikation**, som domineras av sjöfarten, är förväntningarna idag mycket negativa såväl beträffande branschens allmänna utsikter som för omsättningen och lönsamheten. Företagens framtidstro vad gäller det egna företagets verksamhetsförutsättningar samt vilja att nyinvestera och nyanställa är dock ljusare idag än för ett år sedan. Enligt momsregisterdata nådde tillväxten sin kulmen vid årsskiftet 2002/2003 för att därefter plana ut och förbytas till en nedgång såväl beträffande omsättning som löner. Viking Lines utflaggning av tonnage under hösten 2003 har även bidragit till det negativa utfallet, då en del av bolagets ekonomi flyttat till Sverige. Den allmänna osäkerheten om framtiden upplevs vara det främsta hindret för utvecklingen av verksamheten.

Förändringarna för **färjsjöfartens** verksamhetsvillkor är betydande i år. I början av mars sänktes alkoholacciserna i Finland, vilket leder till att passagerarrederiernas försäljningsbidrag minskar. Den andra stora förändringen för sjöfarten kommer nu i maj då Estland blir medlem i EU, vilket innebär att tax-free försäljningen upphör i trafiken mellan Estland och Finland. De estniska sjömännens lönenivå är mycket lägre än lönerna ombord på de åländska färjorna. Dessutom är det möjligt att Estland inför motsvarande arbetskraftssubventioner som redan tillämpas i Sverige och som bereds i Finland. Effekterna av förändringarna av förutsättningarna kommer emellertid att synas fullt ut först om något år.

För **fraktfartygstrafiken** innebär EU-utvidgningen även att de nya medlemsländernas rederier får fritt inträde till fraktmarknaden, där nuvarande cabotagebegränsningar

avvecklas. Konkurrensen om sjötransporterna på norra Östersjön kommer sålunda att bli ännu hårdare. Finlands regering beslöt i slutet av november 2003 om en återanskaffningsreservering, men den kan enbart göras från fartygsförsäljningsvinster, vilket avsevärt minskar dess betydelse. Det är inte klart när återanskaffningsreserveringen kan börja tillämpas. Även den åländska lastsjöfarten ser sålunda ut att ha tuffare tider framför sig.

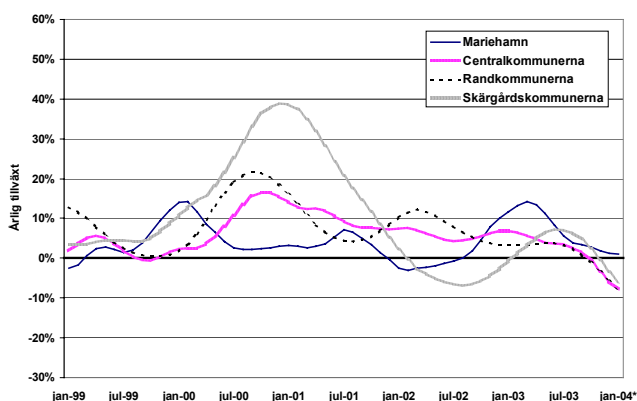
Sammantaget pekar allt detta mot att sjöfartens omsättning och lönsamhet kommer att minska. Även lönesumman kommer att sjunka när effekterna av Viking Lines utflaggningar slår igenom fullt ut. Däremot ökar faktorinkomsterna från utlandet, vilket i rätt stor utsträckning torde kompensera hushållens lönebortfall. Den offentliga sektorn är den stora förloraren – av skatteinkomster. Sjöfartens bidrag till Ålands BNP kommer sålunda att sjunka.

Finanssektorn har gynnats av en stigande efterfrågan på bostadskrediter. Även den positivare börsutvecklingen torde ha ökat marginalerna hos finansföretagen som ju själva är aktiva placerare. Dessutom får branschen inkomster från de placeringstjänster de erbjuder åt andra aktörer. De privata placerarna har åter blivit mer aktiva i och med att börskurserna stigit under ett års tid.

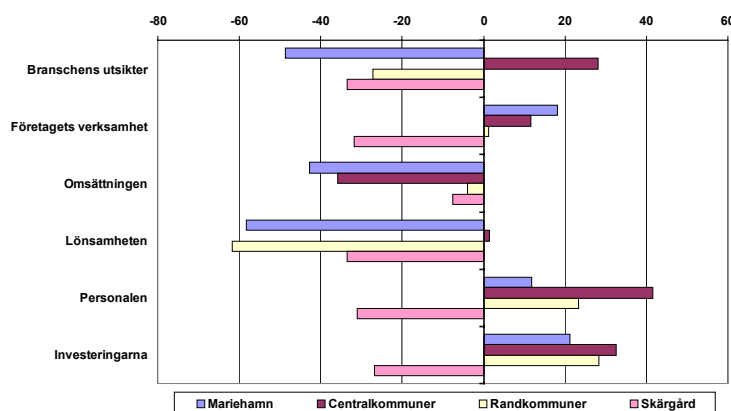
Finanssektorns egna förväntningar är mycket försiktiga beträffande de kommande tolv månaderna, speciellt i fråga om personal och det egna företags verksamhet. Däremot är både produktutveckling och personalökning på litet längre sikt aktuella för finansbolagen. Investeringarna stiger också något redan under innevarande år. Företagens utvecklingshinder tycks främst härröra från den hårda konkurrensen och bristen på kompetent personal.

Branschen **övriga tjänster** består av mycket olika typer av företag, till exempel företag som producerar tjänster till andra företag samt företag som är inriktade på enskilda privata konsumenter. Branschen ser i allmänhet mycket positivt på framtiden - företagen planerar att utöka sin verksamhet och lönsamheten ser ut att hålla samma nivå som förut. Omsättningsförväntningarna är dock mycket lägre än förut. Detta skall dock ses mot bakgrund av att branschen har två goda tillväxtår bakom sig. Lönesummans tillväxt har dock stannat av helt vid fjolårets slut. Förväntningar angående personalstyrkan har emellertid stigit sedan fjolårets mätning, likaså tyder en trendframskrivning av lönesumman på att tillväxten skulle ta fart på nytt. De framtida satsningarna koncentreras till personalutbildning och marknadsföring.

Figur 14: Omsättningens utveckling inom servicesektorn per region

Figur 15: Serviceföretagens förväntningar per region

Den årliga tillväxttakten i serviceföretagen i Mariehamn var under våren 2003 nästan 15 procent, men har därefter avtagit (se figur 14). Även serviceföretagen i de övriga regionerna uppvisar samma försvagning i utvecklingen av omsättningen under hösten 2003, inom dessa regioner var tillväxttakten till och med negativ under hösten 2003. Denna negativa omsättningsutveckling inom servicesektorn beror till stor del på försvagningen av tillväxttakten inom branschen transport och kommunikation, sjöfarten utgör nämligen en betydande del av servicesektorn.

Resultaten från vårens konjunkturbarometer överensstämmer i stort med fjolårets resultat. Serviceföretagens konjunkturutsikter för den egna branschen samt förväntningarna på lönsamhetens framtida utveckling är speciellt negativa bland serviceföretagen i Mariehamn, skärgården och randkommunerna, medan centralkommunernas serviceföretag är mer positivt inställda. Förväntningarna på den framtida utvecklingen av omsättningen är speciellt negativa bland serviceföretagen i Mariehamn och centralkommunerna. Trots detta planerar serviceföretagen i staden, central- och randkommunerna nyinvesteringar samt nyanställningar av personal under året i motsats till företagen i skärgården. Förutom nedskärningarna i antalet anställda i serviceföretagen i den egna regionen kan skärgårdskommunerna långsiktigt påverkas av en eventuell omstrukturering inom sjöfartsbranschen. Arbetsplatserna ombord på passagerarfartygen är av central betydelse för skärgården.

På lite längre sikt uppgav serviceföretagen i alla fyra region att de kommer att investera i maskiner och inventarier. Den hårdnande konkurrensen upplevs som det största hindret för utvecklingen av serviceföretagen i Mariehamn och i randkommunerna, medan företagen i centralkommunerna tycker att lönebikostnaderna är en begränsande faktor. Serviceföretagen i skärgården upplever den allmänna osäkerheten som det största hindret.

Utvecklingen inom industri- och primärnäringsföretagen

Näringssektorn ”primärnärings- och industriföretag” består av företag inom branscherna industri, vatten- och elförsörjning, byggverksamhet samt primärnärning. Primärnäringarna, som är av särskild vikt för den åländska landsbygds- och skärgårdsekonomin, är underrepresenterade i såväl barometerundersökningen som mervärdesskatteregistret. Huvuddelen av dataunderlaget gällande primärnäringarna grundar sig sålunda på de mer sysselsättningsintensiva fiskodlingarnas svar. Bilden inom primärnäringarna kompletteras därför med en kort genomgång av förutsättningarna inom olika produktionsgrenar med hjälp av för ändamålet särskilt insamlad branschinformation.

Inom den åländska **livsmedelsindustrin** är synen på dagsläget och framtiden mycket ljus: företagets verksamhet skall utökas, omsättningen ser ut att stiga liksom lönsamheten. Dessutom planerar nästan alla företag inom branschen anställa mer personal. Det enda sättet som branschen inte tänker expandera på är genom investeringar, eftersom investeringar genomfördes på bred front redan under 2001-2002. Framtidssatsningarna på några års sikt koncentreras till rationaliseringar och resultatförbättringar samt till expansion på nya marknader. Den hårda konkurrensen är det enda viktiga hindret för företagets utveckling.

Inom den **övriga industrin** har de flesta förväntningarna enligt konjunkturbarometern dämpats. Samtliga indikatorer förutom förväntningarna på branschens utveckling är trots detta fortfarande positiva. Etableringen på nya marknader ligger högst på företagets prioritetlista, medan skattegränsen mellan Åland, Finland och övriga EU, tillsammans med konkurrensen upplevs vara de största utvecklingshindren.

Inom **vatten- och elförsörjning** ser utvecklingen mycket stabil ut: omsättningen växer med 6-7 procent per år och lönetillväxten varierar kring samma nivå. Branschen planerar en del större investeringar som kommer att tynga ner lönsamheten under de kommande åren. Några nyanställningar planeras däremot inte under det innevarande året.

För **byggsektorn** har de senaste 18 månaderna varit en period med kraftig omsättningstillväxt. En jämförelse mellan den offentliga sektorns investeringsplaner och byggsektorns omsättning visar att åtminstone hälften av branschens omsättning härrör från offentliga investeringar. Det står dock klart att offentliga sektorn på sikt måste få till stånd en bättre finansiell balans, vilket sannolikt kommer att leda till en nedgång i antalet offentliga byggprojekt. Tillväxten i personalstyrkan inom byggbranschen ser också ut att avmattas enligt barometersvaren. Samma utveckling syns även i antalet lediga platser för byggarbetare, vilka halverats under de senaste två åren.

Primärnäringarnas framtidsförväntningar är överlag negativa enligt konjunkturbarometersvaren, även om framtidsutsikterna ljusnat något jämfört med

fjölårets mätning. Eftersom merparten av jord- och skogsbruket utövas av enskilda personer som är underrepresenterade i dataunderlaget, följer nedan en separat granskning av den dagsaktuella konjunkturbilden och framtidsutsikterna för primärsektorns tre delbranscher: jordbruk, skogsbruk och fiske/fiskodling.

Den stora frågan inom **lantbruksnäringen** är för närvarande vilken modell Finland kommer att välja för genomförande av CAP-reformen. Valet står emellan den så kallade gårdsmodellen där alla CAP-stöd som gården fått under en referensperiod skall betalas som en engångsbetalning eller den så kallade regionmodellen där de CAP-stöd som utbetalats i en bestämd region fördelas på de gårdar som finns inom regionen. Det finns också möjligheter till olika hybridmodeller, som t.ex. Sverige valt, vilka är kompromisser mellan de två grundmodellerna. Finland måste lämna besked i mitten på sommaren till kommissionen om vilken modell man väljer. Den nya modellen börjar tillämpas förmodligen först 2006 på grund av de omfattande administrativa förberedelser som krävs.

Inom jordbruksproduktionen och livsmedelsindustrin verkar annars konjunkturen vara relativt stabil gällande produktion, marknad och priser. De åländska jordbrukarna väntar med stort intresse på hur det nya investeringsstödet som kommit till som en delösning på artikel 141 förhandlingarna skall implementeras. Kommissionen förutsätter att Finland och Åland inför förhöjda eller maximala investeringsstöd inom en rad sektorer inom lantbruket, för att utveckla strukturerna och konkurrenskraften inom jordbruket. Problemet på Åland är rådande budgetläge, som gör det problematiskt att genomföra det nya investeringsstödsprogrammet fullt ut.

Inom mjölksektorn har sänkningen av interventionspriserna gjort att marknadspriserna pressats något. I övrigt är läget stabilt och man förutspår oförändrad försäljning och invägning under året. Inom nötköttproduktionen var i princip hela året prismässigt problematiskt beroende på överutbud. Inför årets slaktsäsong förväntar sig slakterinäringen istället en brist på nötkött med en viss prisuppgång som följd. Inom fårköttproduktionen är situationen stabil med god efterfrågan och förhållandevis bra priser. Svinproduktionen är liten på Åland och slaktsvinproduktionen minimal.

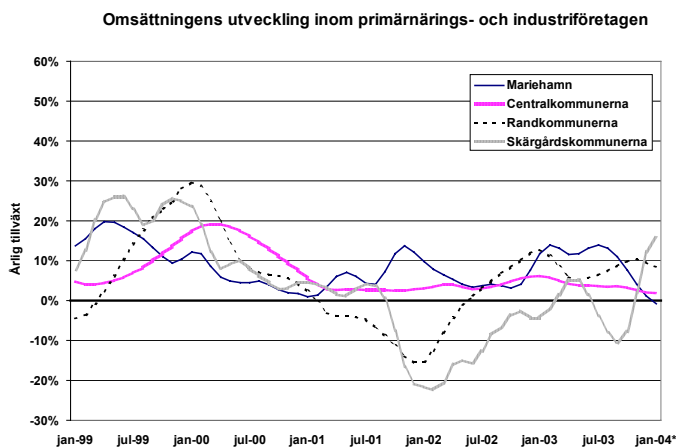
Ett nytt alternativ inom spannmålssektorn är att producera spannmål för energiproduktion, då de låga spannmålspriserna gjort spannmålen konkurrenskraftiga som bränsle. Potatisskörden blev blygsam ifjol på grund av värmen och torkan. Inom sockerbetsodlingen är läget för närvarande osäkert på grund av den förestående sockerreformen på EU-nivå. Konsekvenserna för sockerbetsodlingen på Åland kan bli ödesdigra beroende på vilka förslag gällande storleken på landskvoter och interventionspris som antas. Inom frukt- och grönsaksnäringen är man fortsatt positiv inför framtiden. Efterfrågan på inhemsk producerade frukt och grönsaker är god och intresset från odlarna att producera är också gott.

Inom **skogsbruket** ser det nu ut som priserna åter skulle vara på väg uppåt efter en lång period med långsam men kontinuerlig tillbakagång i priserna, fastän tendensen ännu är svag. Detta gäller dock inte sågade produkter där prisläget fortfarande är mycket pressat – bland annat på grund av lågpriskonkurrens från Baltikum. Däremot är efterfrågan både på den interna åländska marknaden och exportmarknaden för närvarande och även framöver god.

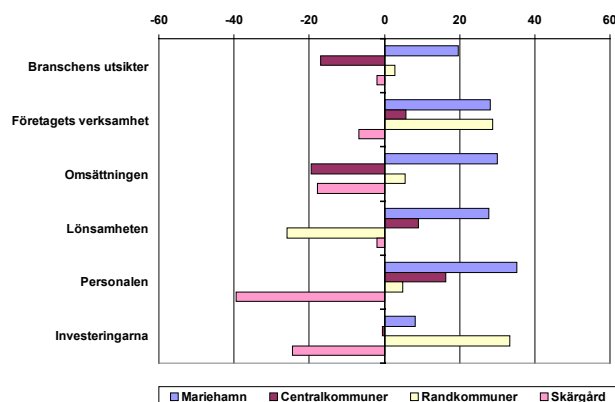
Den åländska **fiskerinäringen** har inte lyckats bryta den neråtgående trenden som varit gällande under en längre period. Sedan ett antal år tillbaka har stommen i det åländska fisket utgjorts av det småskaliga kust- och skärgårdsfisket. Den här typen av fiske karakteriseras dock av relativt snabba fluktuationer vad det gäller fisktillgång och prisbild varför utvecklingen är mycket svår att förutse.

Trålfisket av strömming sysselsätter numera endast fyra båtar. Exporten till Ryssland kan eventuellt utökas, men i övrigt måste trålfiskets möjligheter att utvecklas bedömas som små till följd av kvotsituationen och dioxinproblemet. Laxfisket var under år 2003 extremt dåligt och sälskadorna fortsatte att öka. Trots de låga fångstsiffrorna har inköpspriset på lax hos de åländska inköparna haft svårt att hålla sig på en acceptabel nivå. Situationen för det framtida laxfisket är kritisk, eftersom undantaget för fiske med drivgarn i Östersjön år 2008 kommer att tas bort. Lagtinget har dock beslutat att Åland skall uppvakta EU för att få bort förbudet mot fiske med drivgarn. Det åländska torskfisket, som bedrivs av ett fåtal båtar i södra Östersjön, begränsas av kvoteringar och därtillhörande fiskestopp. Inför år 2004 minskade de tillgängliga fiskkvoterna med nästan en femtedel.

Fiskodlingen har upplevt stora prisvariationer under de senaste åren. Internationella förhållanden och marknadsbilder påverkar i allt högre åren även Åland. De senaste åren har även väderleksförhållanden varit ofördelaktiga. Försäljningsvolymerna har minskat och tillgången på ny sättfisk är delvis otillräcklig. Inför våren 2004 ser priserna ut att ligga på motsvarande nivå som för ett år sedan. Det reducerade utbudet av stor fisk väntas leda till viss prisökning under våren samtidigt som det finns förhoppningar om en varaktig importtull på regnbågslax. Stigande priser på lax har även påverkat priset på regnbågslax i positiv riktning. Den internationella lågkonjunkturen som präglade fiskodlingen sedan hösten 2001 ser nu ut att ge sig och fiskodlarna börjar också av detta skäl att se ljusare på framtiden.

Figur 17: Primärnärings- och industriföretagens förväntningar per region

En jämförelse av omsättningens årliga tillväxttakt per region visar att primärnärings- och industriföretagen i centralkommunerna har haft en relativt stabil omsättningsökning sedan början av år 2001 (se figur 16). Det verkar dock som om tillväxttakten försvagats något under 2003. Under första delen av år 2003 var tillväxttakten i mariehamnsföretagen drygt 10 procent för att under hösten bli långsammare igen. I rand- och skärgårdskommunerna har tillväxttakten varierat mer och till och med periodvis uppvisat en negativ årlig tillväxttakt. Under 2003 rörde sig omsättningens årliga tillväxttakt i primärnärings- och industriföretagen i randkommunerna runt 10-procentsnivån, med undantag av en liten dip sommaren 2003. Omsättningens årliga tillväxttakt i skärgårdsföretagen var under sommaren och hösten negativ, för att snabbt öka igen under slutet av året.

Primärnärings- och industriföretag i staden är positiva vad gäller samtliga indikatorer i motsats till företagen i skärgården, som till stor del består av fiskodlingar. Viljan att nyanställa personal under året är speciellt stor bland företagen i Mariehamn, medan företagen i skärgården planerar att minska antalet anställda. Liksom serviceföretagen i skärgården upplever primärnärings- och industriföretagen att den allmänna osäkerheten är det största hindret för utvecklingen av det egna företaget.

Förväntningarna bland företagarna i randkommunerna är positiva med undantag av utvecklingen av lönsamheten. Skattegränsen och beskattningen anses vara de största hindren för företagen i randkommunerna. Primärnärings- och industriföretagen i centralkommunerna är svagt positiva till utvecklingen av det egna företaget och nyanställningar planeras under året. På lite längre sikt uppgav företagen att de kommer att investera och utveckla marknadsföringen. Transportkostnaderna och de höga lönenivåerna alternativt övriga produktionskostnaderna upplevs vara de största hindren för utvecklingen av företagen i centralkommunerna.

5. Utvecklingen av den kommunala ekonomin

Kommunernas ekonomi finansieras i huvudsak av skatteintäkter, landskapsandelar och olika avgifter. Skatteinkomsterna är den mest betydelsefulla inkomstkällan för kommunsektorn på Åland, drygt 50 procent av de totala inkomsterna kommer från beskattningen. Den näst största inkomstkällan utgörs av landskapsandelarna. Nedan analyseras utvecklingen av dessa centrala inkomstslag tillsammans med utvecklingen av de kommunalekonomiska förutsättningarna i övrigt. Alla tidsserier anges i löpande priser, inflationen har inte beaktats.

5.1 De kommunala nyckeltalen visar på en fortsatt svag ekonomisk utveckling

I *tabell 1* nedan sammanfattas några centrala poster från kommunernas bokslut för åren 2001 och 2002 samt från budgeterna för åren 2003 och 2004. Uppgifterna är hämtade från ÅSUBs statistik. Budgeterna innehåller vanligen ett visst mått av försiktighet, varför inte några långtgående slutsatser kan dras på basen av dessa. Alla kostnader och underskott anges som negativa tal, medan intäkter och överskott är positiva.

Verksamhetsbidraget visar driftens nettokostnader som ska finansieras med skatteinkomster, landskapsandelar och verksamhetsinkomster. Verksamhetsbidraget är således alltid negativt. Årsbidraget visar förenklat sagt hur mycket som finns kvar för amorteringar och avskrivningar efter att de löpande kostnaderna täckts. På längre sikt borde årsbidraget motsvara avskrivningarna. Vid jämförelse mellan kommuner bör man hålla i minnet att årsbidraget påverkas av den kommunala skatteprocenten. Kommunens resultaträkning utmynnar i räkenskapsperiodens överskott eller underskott, där även exempelvis förändringar av fonder och reserver ingår.

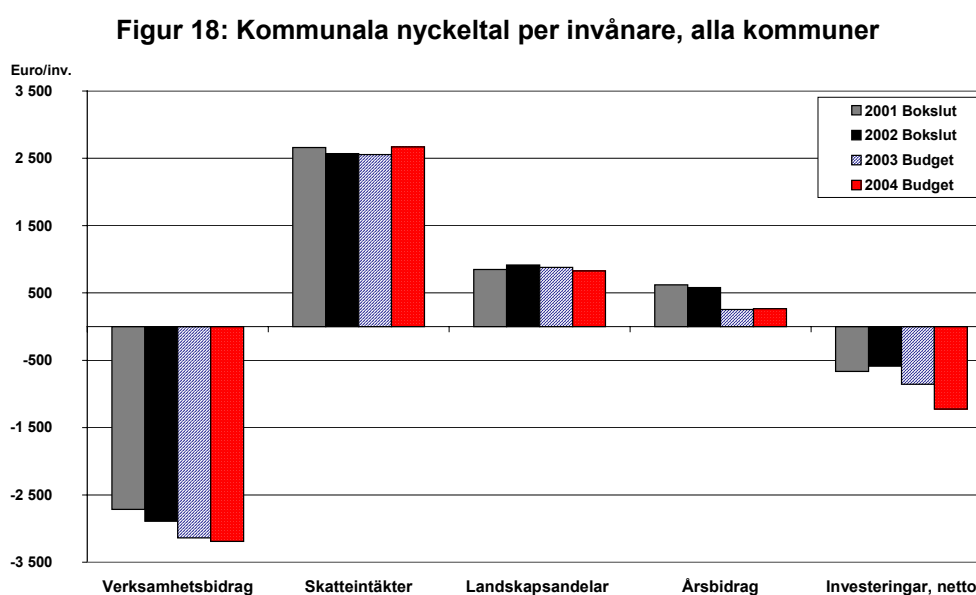
Tabell 1: Centrala poster från kommunernas bokslut och budget, 1.000 euro

	2001 Bokslut	2002 Bokslut	2003 Budget	2004 Budget
Verksamhetsbidrag	-69 977	-75 166	-82 414	-84 063
Skatteintäkter	68 576	66 830	67 129	70 370
Kommunalskatt	51 265	55 942	55 251	60 101
Fastighetsskatt	927	962	1 018	1 104
Samfundsskatt	16 207	9 218	10 253	8 499
Övr. skatteint.	177	708	607	666
Landskapsandelar	21 840	23 789	23 095	21 807
Årsbidrag	16 027	15 055	6 708	7 001
Avskrivningar enl plan+nedskrivningar	-6 057	-6 456	-7 491	-7 655
Räkenskapsperiodens överskott/underskott	10 036	5 815	-584	-555
Investeringar, netto	-17 124	-15 246	-22 472	-32 267
Förändr i långfristiga lånestocken	-95	179	11 966	19 609

Nettodriftskostnaderna har enligt de senaste boksluten fortsatt att öka snabbt, med 7,4 procent 2001-2002. Utvecklingen av skatteintäkterna har inte hållit samma takt, framför allt är det den del av samfundsskatten som tillfaller kommunerna som har sjunkit.⁴ Fem kommuner (Eckerö, Geta, Sottunga, Sund och Vårdö) uppvisade ett negativt resultat. En kommun (Sottunga) hade därtill ett negativt årsbidrag. Lånestocken ökade för första gången på tio år. Frågan är om det är en tillfällig avvikelse från trenden med sjunkande lånestock eller om kommunerna kommit till ett trendbrott, att skuldsättningen åter börjar stiga. Investeringsstakten inom den kommunala sektorn är fortsatt hög. Från år 2000 har nettoinvesteringarna överstigit årsbidraget för kommunerna totalt. Utvecklingen av landskapsandelarna granskas närmare i avsnitt 5.3 där även preliminära uppgifter för år 2005 finns samlade.

Enligt budgeterna för i år förväntas nettodriftsutgifterna nu öka långsammare. De sammantagna verksamhetskostnaderna uppgår enligt budgeterna för i år till drygt 113,4 miljoner euro, varav hälften är personalkostnader. De avtalsenliga justeringarna höjer lönerna med cirka två procent inom den kommunala sektorn i år och därutöver höjer löneglidningarna lönerna. Verksamhetsintäkterna beräknas täcka cirka 26 procent av verksamhetskostnaderna. Hela tolv kommuner (10 stycken enligt 2003 års budgeter) har budgeterat med ett negativt resultat, i dessa kommuner täcker årsbidraget inte avskrivningarna. Sammantaget är kommunernas resultat -0,56 miljoner euro enligt hur de budgeterat. Enligt årets budget är investeringstakten snarare stigande än sjunkande och kommunerna har liksom för fjolåret budgeterat med en betydande upplåning.

Figur 18 nedan visar utvecklingen av några av nyckeltalen per invånare. Också per invånare ökar driftsutgifterna (netto) och årsbidraget försvagas.

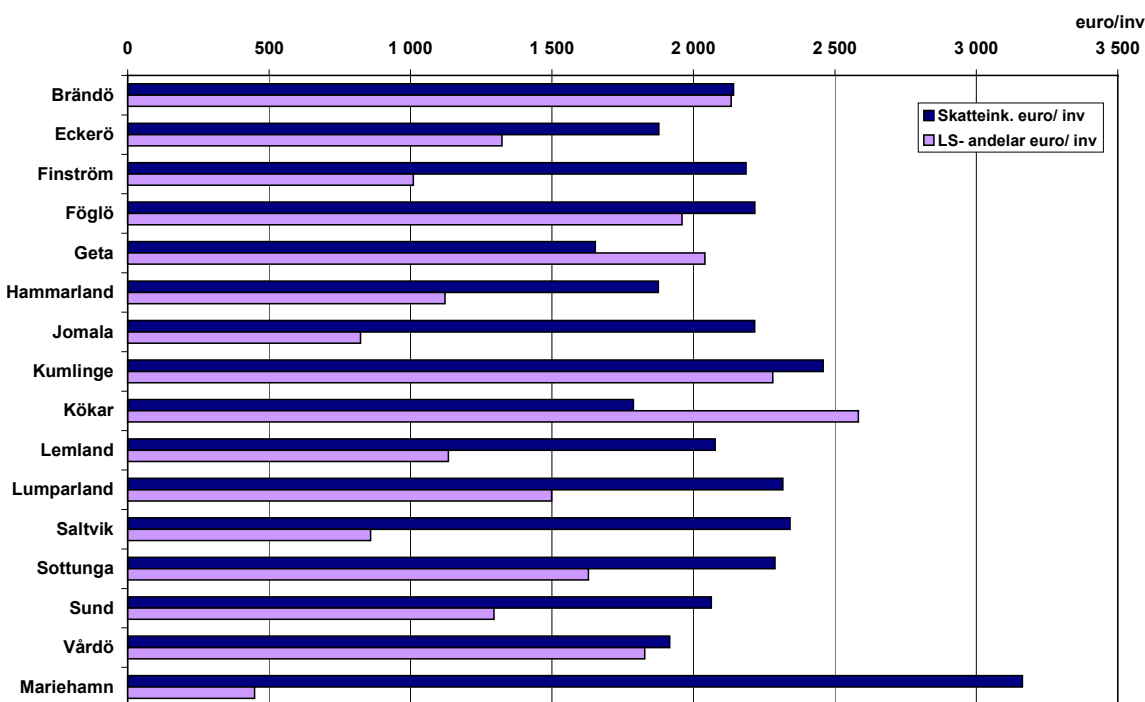

⁴ Intäkterna presenteras i detta avsnitt enligt hur de redovisats till kommunerna till skillnad från prognoserna i de följande avsnitten som presenteras enligt de år skatterna debiteras skattebetalaren.

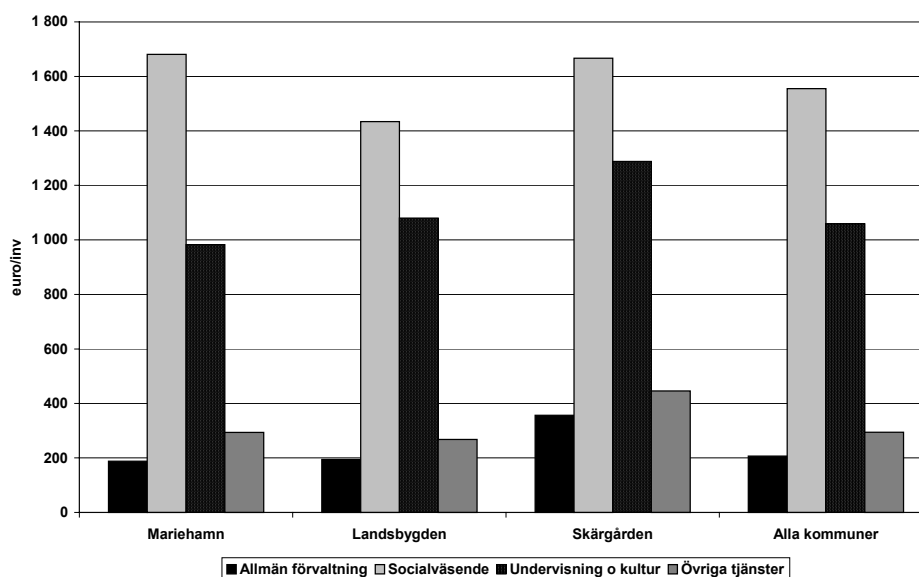
Tre kommuner beslöt inför år 2004 att höja skatteprocenten för kommunalskatten (fem kommuner år 2003). Det genomsnittliga kommunala skatteuttaget på förvärvsinkomster steg från 16,49 till 16,56 procent. Dessutom höjde tre kommuner fastighetsskatten för stadigvarande bostäder i år (en kommun år 2003) och fyra kommuner höjde den allmänna fastighetsskattesatsen (två år 2003).

Skatteinkomsternas och landskapsandelarnas betydelse varierar relativt mycket mellan kommuner och regioner. För två kommuner var landskapsandelarna högre än de egna skatteintäkterna enligt 2002 års bokslut (*figur 19*). För flera andra kommuner är de två inkomstkällorna av ungefär lika stor betydelse. Landskapsandelarna per invånare är lägst för Mariehamn, medan skärgårdskommunerna erhåller de högsta beloppen. När det gäller skatteintäkterna per invånare ligger Mariehamn i en klass för sig.

Figur 19: Skatteinkomster och landskapsandelar per invånare, enligt bokslut 2002

Enligt de senaste boksluten utgjorde socialvårdens andel 50 procent av driftskostnaderna, netto. Grundskolans andel av nettodriftskostnaderna uppgick till 25,9 procent, medan den allmänna förvaltningen stod för ca 6,5 procent av dessa nettokostnader. Även här är variationerna mellan kommuner och regioner förhållandevis stora (*figur 20*).

Figur 20: Kommunernas nettodriftskostnader per invånare efter huvudsektor

Mariehamn har höga kostnader per invånare för socialvården. En granskning per kommun ger dock vid handen att tre enskilda kommuner har högre kostnader per invånare än staden även inom den här sektorn, nämligen Kökar, Sund och Geta. Inom de tre övriga huvudsektorerna har skärgården de högsta kostnaderna per invånare. Nettodriftskostnaderna är som helhet högst i skärgårdskommunerna, där skatteinkomsterna är lägst.

5.2 Utvecklingen av kommunernas skatteinkomster

Utvecklingen av skatteinkomsterna är ett område där tillgången på aktuell information är knapp, samtidigt som behovet för att kunna prognostisera dessa inkomster inom den kommunala sektorn är stort. I dagsläget är situationen den att beskattningen för år 2003 slutförs först i slutet av oktober år 2004, då budgetberedningen för år 2005 i princip är klar. Samtidigt är skatteinkomsterna den viktigaste inkomstkällan för den kommunala sektorn som helhet. Betonas bör att osäkerhetsfaktorerna inför nästa år är många och att flera av de grunder och antaganden som använts i kalkylerna nedan därför kan komma att ändras före årsskiftet. Förändringar i de kommunala skatteavdragen är sådana frågor som de senaste åren avgjorts först i samband med budgetbehandlingen i riksdagen och som via den åländska lagstiftningen fått konsekvenser även för kommunerna på Åland. Även när det gäller de avdrag som är speciella för de åländska skattebetalarna. Är det osäkert om alla grunder bibehålls inför nästa år.

Informationskällor

De kalkyler för de olika skatteinkomstslagen som presenteras nedan har följande källor som grund. Utgångspunkten har varit den slutliga debiteringsstatistiken fram till år 2002

när det gäller förvärvsinkomst- och samfundsskatterna och uppgifter från slutet av augusti 2003 när det gäller fastighetsskatterna. För prognoserna av skatteinkomsternas utveckling har använts mervärdesskatte- och företagsregisterinformation, ÅSUBs konjunkturenkäter till företagen, nationalräkenskapsdata, befolkningsrörelse- samt bostadsproduktionsstatistik samt annan relevant statistik från ÅSUB. Därtill har de åländska börsbolagens bokslut och delårsrapporter granskats.

Antaganden

Beräkningarna av skattebasen bygger på följande antaganden och preliminära data som finns samlade i *sammanställningen nedan*: BNP-tillväxten beräknas enligt de första kalkylerna för fjolåret uppgå till en reell tillväxt på drygt 4 procent efter ett svagt år 2002. För i år visar ÅSUBs prognoser på en svagare tillväxt på ungefär två procent och år 2005 beräknas tillväxttakten minska ytterligare. Tillväxten inom näringslivet beräknas vara lite snabbare än inom den offentliga sektorn framöver. Den totala skatteprocenten för företagen antas enligt regeringens aviserade planer sjunka till 26 procent år 2005. Kommunsektorns andel av skatterna antas dock i enlighet med planerna stiga till drygt 22 procent, så att den kommunala uttaxeringen fortsättningsvis motsvarar en skattesats på 5,7275 procent.

Förvärvsinkomstsummans tillväxttakt har sjunkit de två senaste åren. Förvärvsinkomsterna steg enligt preliminära beräkningar med cirka 3,4 procent ifjol och beräknas öka med ca 2,3 procent i år och med 2,9 procent nästa år. Prognosen bygger på bedömningen att sysselsättningsläget försvagas en aning samt att löneökningarna bli mindre än ifjol. Även utflaggningsen av Viking Cinderella har beaktats. Utvecklingen av förvärvsinkomsterna (brutto) har kalkylerats som helhet, undergrupperna (såsom löneinkomster, pensionsinkomster, arbetslöshetskydd mm) har analyserats som underlaget för kalkylen. Befolkningsförändringarna påverkar utvecklingen av förvärvsinkomsternas totala volym.

Centrala prognossiffror och antaganden

	2002*	2003**	2004**	2005**
BNP till marknadspris, volymförändring, %	0,8	4,1	2,0	0,0
Förvärvsinkomstsumman, förändring, %	4,9	3,4	2,3	2,9
Befolkningstillväxt	249	90	100	90
Arbetslöshetsgrad (öppen), %	1,8	1,9	2,3	2,3
Konsumentprisindex, förändring %	2,1	0,6	0,5	1,0
Byggnadskostnadsindex, förändring %	0,8	1,8	1,5	1,5
Kort ränta (euribor 3 mån), %	3,3	2,3	2,2	3,0
Kommunal skatteprocent, vägt medeltal	16,40	16,49	16,56	16,56
Samfundsskatteprocent	29,0	29,0	29,0	26,0
Antal nyutflaggade fartyg	-	1	-	-

Utvecklingen inom sjöfartsbranschen och kommunalekonomi

På lite längre sikt kommer utvecklingsförutsättningarna inom sjöfartsbranschen med största sannolikhet att få mer långtgående konsekvenser för kommunernas skattebas. Flaggbyten innebär avbräck i såväl förvärvsinkomstskatterna som samfundsskatterna. Kommunernas skatter från förvärvsinkomsterna minskar betydligt om åländska sjömän är anställda på utländskt tonnage. I *tabell 2* nedan presenteras tre exempel på grupper av ombordanställda och hur kommunernas skatteintäkter från deras förvärvsinkomster påverkas om passagerarfartyget byter från inhemsk till svensk flagga.

Tabell 2: Årlig löneinkomst och kommunalinkomstskatt för personal i passagerartrafik, tre exempel

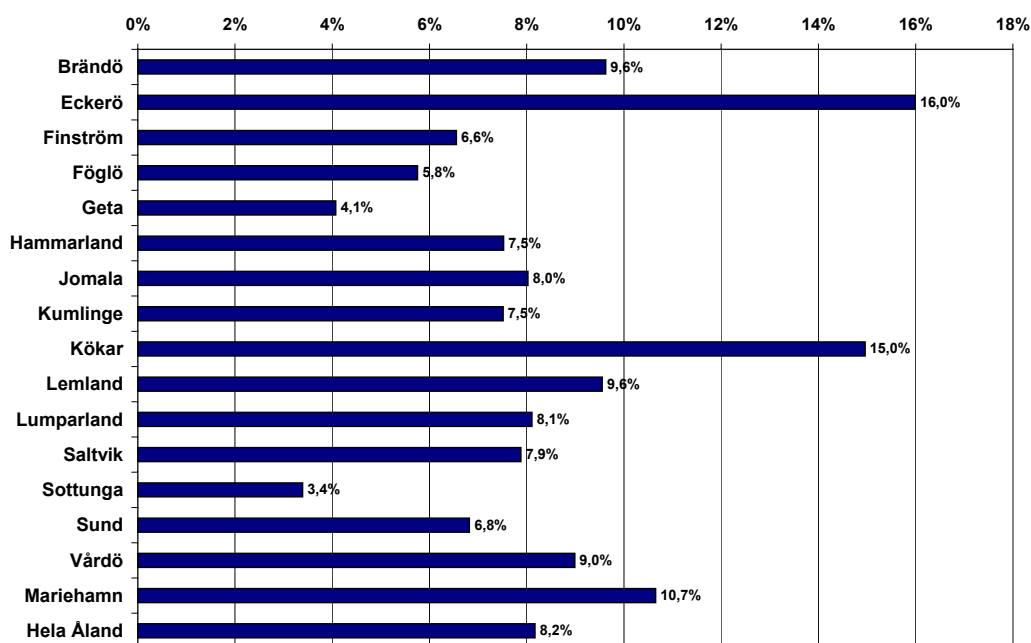
Lönegrupp	Genomsnittlig årsinkomst, euro	Svenskt fartyg		Inhemskt fartyg	Förändr. komm.skatt som tillfaller Åland vid utflaggning t. Sverige, %
		Källskatt till Sverige	Åländsk kommunalskatt	Åländsk kommunalskatt	
Befäl	52 500	7 875	2 994	5 585	-46
Kock	30 000	4 500	427	2 418	-82
Städpersonal	26 800	4 020	144	2 074	-93

* Kommunalskatt: 17 %
Endast lagstadgade avdrag (som dras automatiskt) har beaktats i exemplen.
Finska sjömän betalar 10,5 procent i pensionsförsäkringspremie, vilket betyder att deras avdrag är större än de svenska sjömannens.

I exemplen har endast de avdrag som dras automatiskt vid beskattningen beaktats. I exemplet med befäl får de åländska kommunerna behålla drygt hälften av kommunalskatten, medan den kommunalskatt som kommer till åländska kommuner försvinner i det närmaste helt i exemplet med städpersonal. Om man beaktar att de flesta skattebetalare även har andra avdrag än de som görs automatisk, så blir den skatt som betalas lägre oberoende av flagga. Ombordanställda på svenska fartyg få emellertid varken avdra kostnaderna för arbetsresorna eller för fackavgiften, vilket ombordanställda på fartyg med inhemsk flagga har rätt till.

Kommunerna är i varierande utsträckning beroende av arbetsplatserna inom passagerarsjöfarten. Av *figur 23* nedan framgår hur stor andel av de sysselsatta i varje kommun som är verksamma inom passagerarrederierna. De som är sysselsatta ombord på landskapets färjor är således inte med här. Störst är andelen i Eckerö och Kökar med 16 respektive 15 procent av de sysselsatta som är verksamma inom den branschen. Även i Mariehamn är andelen över 10 procent.

Figur 23: Andel av sysselsatta med persontransport över hav inom privata sektorn av sysselsatta totalt, 31.12.2000⁵

Om passagerarfartygen byter flagga är risken även stor för att samfundsskatterna minskar. Å andra sidan innebär också sviktande lönsamhet att samfundsskatteintäkter sjunker. Samfundsskatterna har dock som helhet redan fått mindre betydelse för kommunalekonomin till följd av att den andel som tillfaller kommunerna sjunkit så mycket. En fortsatt utflaggning skulle även få betydande ringverkningar för landarbetsplatser, för andra branscher och inte minst för många familjer.

Det slopande allmänna avdraget syns i skatterna från förvärvsinkomster

Kalkylen för förvärvsinkomstskatterna (tabell 3) baseras på beräkningar för varje enskild kommun men presenteras nedan endast för kommunerna sammantaget och i rapportens bilagedel för de fyra regionerna. För den intresserade kan underlagstabellerna per kommun erhållas från ÅSUB. De kommunvisa kalkylerna är uppgjorda i excelformat med möjlighet att föra in egna bedömningar om inkomstutvecklingen och där exempelvis avdragen, den beskattningsbara inkomsten och den skatt som debiteras räknas ut automatiskt.

Bland de så kallade riksavdragen (de avdrag i kommunalbeskattningen som är identiska med avdragen i rikslagstiftningen) presenteras endast de skilt där förändringar skett under de aktuella åren eller där en precisering annars har betydelse för beräkning av skatteutfallet (grundavdraget). De avdrag som är specifika för den åländska lagstiftningen eller där utformningen avviker från den i riket, här kallade åländska

⁵ De senaste uppgifterna på den här detaljnivån är från folkräkningen 31.12.2000.

avdrag, är alla specificerade för att klargöra omfattningen av dem. Det bör dock betonas att det ytterst är *Lagtinget som beslutar om alla de avdrag som tillämpas i kommunalbeskattningen på Åland.*

Bland riksavdragen har avdraget för inkomstens förvärvande och förvärvsinkomst-avdraget höjts kontinuerligt. År 2002 var det maximala avdraget för inkomstens förvärvande 460 euro, år 2003 steg det till 590 euro. När det gäller förvärvsinkomst-avdraget beslöt riksdagen ifjol att öka avdraget såväl vid ingången av året som vid halvårsskiftet. Både procentsatserna och inkomstgränserna för avdraget har justerats. Den sammanlagda effekten av fjolårets förändringar minskade de åländska kommunernas skatteintäkter med över 1 miljon euro per år.

De förändringar som trädde i kraft i år är de mest omfattande som genomförts på många år. Det maximala förvärvsinkomst-avdraget höjdes från 2.550 euro till 3.550 euro. Med de förändringar i procentsatserna som skett beräknas avdraget minska kommunernas inkomster med ca 1,46 miljoner euro i år. Avdraget för inkomstens förvärvande höjdes med 30 euro till 620 euro, vilket motsvarar ca 65.000 i inkomstbortfall för kommunerna. Sammantaget innebär de här förändringarna alltså över 1,5 miljoner i minskade skatteintäkter.

Landskapsstyrelsen har i den första tilläggsbudgeten för i år tagit upp ett anslag om 700.000 euro som kompensation för det utökade förvärvsinkomst-avdraget. Kompensationen motsvarar lite mindre än hälften av det kalkylerade utfallet och föreslås fördelas mellan kommunerna enligt senast fastställda beskattning. Rikets kommuner kompenseras fullt ut för förändringarna i avdragen.

Inför nästa år finns tillsvidare inte några beslut om förändringar i avdragen. I kalkylen för 2005 har vi därför antagit att avdragsgrunderna blir de samma som i år. Antagandet kommer dock knappast att hålla eftersom grunderna regelmässigt har justerats varje år. Det är dock i dagsläget svårt att bedöma vilka de ekonomiskpolitiska besluten kommer att bli inför 2005. För de avdrag som görs direkt från skatten har endast en trendframskrivning gjorts i kalkylen för åren 2003-2005.

Bland de åländska avdragen var det *allmänna avdraget* det som var mest omfattande så länge det tillämpades åren 1999-2003. Inför år 2004 beslöt Lagtinget avskaffa det avdraget och i gengäld sänktes de allmänna landskapsandelarna, skattekompletteringen samt landskapsandelarna för socialvården i motsvarande grad, så att inverkan på kommunernas ekonomi skulle bli neutral. I praktiken innebär förändringen att de ökade skatteintäkterna alltså tillfaller landskapet. Efter att det allmänna avdraget slopats är det sjukdomskostnadsavdraget och resekostnadsavdraget bland de åländska avdragen som har störst betydelse för skattebetalarna.

Tabell 3: Kalkyl över kommunernas förvärvsinkomstskatter, 1.000 euro

	2002	2003**	2004**	2005**
Förvärvsinkomster	455 237	470 526	481 235	495 199
<i>förändring, %</i>	4,9	3,4	2,3	2,9
Avdrag, riks-	82 812	89 973	99 672	100 498
Avdrag för inkomstens förvärvande	6 979	8 344	8 739	8 993
Förvärvsinkomstavdrag	22 340	27 986	36 814	37 140
Grundavdrag	4 710	4 616	4 847	4 847
Övriga avdrag	48 783	49 027	49 272	49 518
Avdrag, åländska	31 290	32 105	13 863	14 273
Resekostnadsavdrag	4 598	4 762	4 888	5 036
Studielåneavdrag	153	157	160	164
Sjukdomskostnads avdrag	7 629	7 884	8 081	8 324
Studieavdrag	706	720	735	749
Allmänt avdrag	18 204	18 582	0	0
Avdrag, sammanlagt	114 102	122 078	113 535	114 771
Beskattningsbar inkomst	341 135	348 448	367 700	380 428
Skattesats	16,40	16,49	16,56	16,56
Kalkylerad skatt	56 228	57 710	61 192	63 307
Underskottsgottgörelse mm	541	560	573	590
Övr. avdrag från skatten	3 009	3 009	3 009	3 009
Debiteras	52 678	54 141	57 610	59 708
"Förvärvsinkomstören"	319 645	326 953	346 223	358 850
<i>förändring, %</i>	4,2	2,3	5,9	3,6

Skattealkylen för kommunerna tillsammans visar att skatteintäkterna växte långsammare än förvärvsinkomsterna åren 2002 och 2003, detta som ett resultat av de högre avdragen. För i år gör dock det slopade allmänna avdraget att skatteinkomsterna ökar med närmare 6 procent, enligt den här preliminära kalkylen. Nästa år beräknas skatteintäkterna öka långsammare. Man bör dock vara försiktig med att dra långtgående slutsatser om nästa år. Staten har årligen justerat avdragsgrunderna i kommunalbeskattningen och kommunerna bör bereda sig att så även sker inför nästa år. Det betyder att skatteintäkterna blir lägre än vad dessa preliminära prognoser ger vid handen. Även landskapsstyrelsen har aviserat en översyn av de avdrag som är specifika för den åländska kommunalbeskattningen, vilket kan komma att påverka kommunernas skatteinkomster framöver. Slopandet av det allmänna avdraget beräknas öka skatteintäkterna med drygt 3 miljoner euro innevarande år.

Den totala avdragsgraden uppgick till över 25 procent i genomsnitt 2002, men beräknas sjunka till ca 23,6 procent i år genom att det allmänna avdraget försvann. De så kallade åländska avdragen beräknas höja avdragsgraden med ca 2,9 procentenheter i år.

Bedömningen av skatteutvecklingen ligger på ungefär samma nivå som vid höstens kalkyler. De slutliga skatterna för år 2002 (det senaste året för vilket beskattningen slutförts) ökade med 4,2 procent. Intressant att notera är dock att sjukdomskostnadsavdraget ökat snabbare än beräknat, ökande vårdkostnader ger utslag i avdragsnivån. Högre avgifter inom ÅHS innebär således förutom högre utgifter för patienterna även lägre skatteintäkter för kommunerna.

De debiterade skatterna, alltså de skatter skattebetalarna har att betala, stämmer inte helt överens med de skatter som **under året redovisas till kommunerna**. Tillväxten i förvärvsinkomsterna och höjda skattesatser höjer de fördelningsandelar som ligger till grund för de skatter som redovisas till kommunerna, medan ökade avdrag har motsatt verkan. De nya fördelningsandelarna för förvärvsinkomstskatterna tas i bruk i februari varje år, då justeras både skattetagargruppernas och de enskilda kommunernas andelar. När de olika skattetagargruppernas andelar för 2004 fastställs används uppgifter från den slutförda beskattningen för 2002. Därtill beaktas den beräknade utvecklingen av olika inkomstslag och avdrag under perioden 2003-2004. Den enskilda kommunens andel baseras på den kommunalskatt som ska betalas för skatteåret 2002 justerat med utvecklingen av antalet invånare i kommunen och eventuella förändringar i skattesatserna.

I år har det emellertid uppmärksamrats ett problem som är specifikt för de åländska kommunerna. I de redovisningsandelar som fastställts för de åländska kommunerna i år har inte beaktats att det allmänna avdraget har avskaffats och att skatteintäkterna borde stiga i motsvarande grad. Däremot har de landskapsandelar som sänkts för att motsvara inkomstökningen från förvärvsskatterna börjat tillämpas, vilket påverkar kommunernas likviditet under året.

Samfundsskatterna minskar i betydelse

Samfundsskatten, eller bolagsskatten, utgör den näst största enskilda skattebasen för kommunerna. Osäkerhetsfaktorerna för bedömningen av utvecklingen av dessa inkomster är dock stora. Riksdagen har under den senaste tiden i det närmaste årligen fattat beslut som inverkat negativt på kommunernas andel av samfundsskatten. Därtill genereras en betydande del av de åländska kommunernas samfundsskatter från sjöfartsnäringen.

Även de två senaste åren har de förändringar som berör samfundsskatterna varit många. År 2002 sänkte staten de åländska kommunernas andel av samfundsskatten från 37,25 till 24,09 procent som en del av den reform där momsåterkravet från kommunerna slopades. Ifjol sänktes kommungruppens andel ytterligare, till 19,75 procent. Det motsvarar en skattesats om endast 5,7275 procent. Ännu år 1997 var kommungruppens andel av samfundsskatterna 44,8 procent. Inför nästa år förväntas samfundsskatten sjunka till 26 procent. Enligt de planer som aviserats skulle den andel som tillfaller

kommunsektorn dock fortsättningsvis motsvara en skattesats om 5,7275 procent. Det har tidigare förekommit diskussioner om att samfundsskatten skulle bli en statsskatt i sin helhet. Dessa planer kommer dock inte att förverkligas under nuvarande regering. Regeringens finanspolitiska ministerutskott beslöt i december 2003 att kommunerna inte fråntas sin andel av samfundsskatten, efter att ha utrett frågan i enlighet med regeringsprogrammet.

Från år 2002 gäller en ny fördelningsgrund för samfundsskatterna på Åland. Modellen bygger på att fördelningen skall följa näringslivsutvecklingen i kommunerna. För att undvika allt för stora variationer mellan åren i de små kommunerna skall fördelningen beräknas på basen av ett genomsnitt för de senaste tre åren. Den huvudsakliga grunden för fördelningen av de influtna skatterna utgörs av antalet arbetsplatser per kommun. Den sjunkande andelen av samfundsskatterna som tillfaller kommunerna har emellertid inneburit att reformens intentioner förlorat en del av sin kraft.

Beträffande fördelningen av företagsskatterna mellan kommunerna utgör åren 2000-2002 grund för fastställande av 2004 års fördelningsnycklar. För 2005 års fördelningsnycklar skall 2001-2003 års beskattnings- och arbetsplatsuppgifter ligga till grund. Grunduppgifterna för år 2003 har ännu inte fastställts, varför endast åren 2001 och 2002 (med en tredjedels vikt för år 2001 och två tredjedelars vikt för år 2002) används som kalkylerad koefficient i prognosen för år 2005. Den justering av beräkningsgrunderna angående rörliga arbetsplatser som lagtinget godkände ifjol har beaktats.

De slutliga samfundsskatter som tillfaller kommunerna (*tabell 4*) minskade år 2002 med hela 36 procent, varav över 35 procentenheter förklaras av att kommunsektorns andel av samfundsskatterna sjönk från 37,25 procent till 24,09 procent. De skatter företagen betalade minskade således endast marginellt. Även för fjolåret sänktes kommunsektorns andel av samfundsskatterna, då till 19,75 procent. Denna förändring är i sin helhet orsaken till att samfundsskatterna beräknas ha sjunkit också för 2003. De skatter som företagen verkligen erlade steg enligt kalkylerna med drygt 4 procent. I år beräknas skatteinkomsterna till kommunerna öka med hela 4,8 procent och nästa år med cirka en halv procent. Om inflationen beaktas beräknas tillväxten nästa år vara omkring nollnivån.

Tabell 4: Prognos för kommunernas andel av samfundsskatten 2002 – 2005, euro

	2002		2003		2004		2005**	
	Koefficient	Skatt	Koefficient	Kalk. skatt	Koefficient	Kalk. skatt	Kalk. koefficient	Kalk. skatt
Brändö	0,00809582	77 519	0,00980102	80 401	0,00943444	81 109	0,00756134	65 331
Eckerö	0,00629738	60 298	0,01056809	86 694	0,03963541	340 751	0,04628378	399 897
Finström	0,03134930	300 174	0,02809509	230 474	0,02715078	233 419	0,02936173	253 689
Föglö	0,01425353	136 480	0,02654176	217 732	0,02771031	238 229	0,02295717	198 353
Geta	0,00070388	6 740	0,00104671	8 587	0,00090477	7 778	0,00094714	8 183
Hammarland	0,00352979	33 798	0,00369817	30 337	0,00450112	38 697	0,00449917	38 873
Jomala	0,02941320	281 636	0,02993169	245 541	0,02803240	240 998	0,03186256	275 296
Kumlinge	0,00288097	27 586	0,00260954	21 407	0,00256606	22 061	0,00221456	19 134
Kökar	0,00033540	3 211	0,00034747	2 850	0,00036451	3 134	0,00034944	3 019
Lemland	0,00592815	56 763	0,00461261	37 839	0,00289412	24 881	0,00140947	12 178
Lumparland	0,00296419	28 383	0,00442547	36 304	0,00493333	42 413	0,00497228	42 961
Saltvik	0,06985381	668 861	0,06204120	508 947	0,04816489	414 080	0,03365526	290 785
Sottunga	0,00020880	1 999	0,00021225	1 741	0,00021237	1 826	0,00021969	1 898
Sund	0,00157135	15 046	0,00130520	10 707	0,00114913	9 879	0,00109350	9 448
Vårdö	0,00039863	3 817	0,00053555	4 393	0,00053416	4 592	0,00047440	4 099
Mariehamn	0,82221581	7 872 844	0,81422818	6 679 416	0,80181220	6 893 287	0,81213850	7 016 974
Hela Åland	1,00000000	9 575 155	1,00000000	8 203 372	1,00000000	8 597 134	1,00000000	8 640 119
Förändring i skatter, %		-36,0%		-14,3%		4,8%		0,5%
Randkommuner		779 328		651 238		814 901		751 275
Centralkommuner		672 372		544 192		537 995		580 037
Skärgården		250 612		328 525		350 951		291 834
Samfundsskatteprocent		29,0		29,0		29,0		26,0*
Kommunsektorns andel av samfundsskatterna, %		24,09%		19,75%		19,75%		22,03%*

I samband med att den nya fördelningen av samfundsskatterna behandlades i lagtinget antogs ett system för **kompensation till kommunerna för uteblivna intäkter från beskattningen av kapitalinkomst från jordbrukare, näringsidkare och yrkesutövare**. Kompensationen sker i form av landskapsandelar till kommunerna. Kompensationen grundar sig på fördelningen av de aktuella kapitalinkomsterna mellan kommunerna de tre senaste åren för vilka beskattningen slutförts. År 2005 utgör sålunda åren 2001-2003 fördelningsgrunden. Det belopp som fördelas år 2004 och 2005 är 24,09 procent av de aktuella kapitalinkomstskatterna år 2002 respektive 2003. Lagtinget har alltså för denna bestämmelse inte gått in för att sänka den andelen som fördelas till kommunerna i samma utsträckning som för samfundsskatterna. Den kompensation som betalas för i år är 397.244 euro och för 2005 beräknas nivån vara drygt 400.000 euro

Ytterligare bör man i samband med kommunernas skatteintäkter från företagssektorn beakta de **kommuner som förlorar på reformen av fördelningsgrunderna för samfundsskatterna**, och där intäkterna från kompensationen från kapitalinkomstskatterna inte täcker denna förlust. Dessa kommuner *kompenserades* till 100 procent år 2003 (kompensationen baserades då på 2002 års uppgifter), i år är kompensationen 75 procent och åren därefter 50 respektive 25 procent. År 2006 är således det sista år som kompensationen betalas ut. Nivån för kompensationen kan fastställas då 2003 års beskattning slutförts i månadskiftet oktober-november i år.

Fastighetsskatterna ökar långsamt i betydelse

Inkomsterna från fastighetsskatterna har tillsvidare haft relativt sett liten betydelse för den kommunala sektorns ekonomi på Åland (ca 1,1 miljon euro på 2004 års nivå), men är för flera kommuner inte oväsentliga bland annat till följd av den omfattande fritidsbebyggelsen. I riket utgör omfattningen på inkomsterna från fastighetsbeskattningen cirka 70 procent av inkomsterna från samfundsbeskattningen i år. För de åländska kommunerna uppgår inkomsterna från beskattningen av fastigheter endast till ca 13 procent av inkomsterna från samfundsskatterna. Genom stigande beskattningsvärden och stigande skattesatser ökar likväl betydelsen av fastighetsskatterna för de åländska kommunerna sakt men säkert.

Inför i år gick tre kommuner (Geta, Kökar och Sund) in för att höja den allmänna fastighetsskatteprocenten. Det är i dagsläget fyra kommuner som beskattar bostäder för stadigvarande boende. Hela fyra kommuner höjde därtill den allmänna fastighetsskatteprocenten inför i år (Geta, Kökar, Sund och Vårdö). Alla kommuner utom Mariehamn har den högsta möjliga skattesatsen för fritidsbostäder. Kommunerna har goda möjligheter att själva prognostisera fastighetsskatteinkomsterna och den redovisade skatten motsvarar väl debiterade belopp.

Kalkylen för fastighetsskatterna i *tabell 5* presenteras per fastighetsskatteslag. Det är på så vis enkelt att utgående från kalkylen se vilka effekterna blir av förändringar i de enskilda skattesatserna. I prognoserna för 2004 och 2005 har beskattningsvärdena från augusti ifjol använts som grund. Dessa beskattningsvärden har sedan justerats på basen av den skattade förändringen av byggnadskostnadsindex. Byggnadskostnadsindex har här beräknats stiga med 1,5 procent inför såväl 2004 som 2005 års beskattning. I kalkylen har vidare antagits att skatteprocenterna hålls på samma nivå nästa år som i år. Kalkylen har inte tagit i beaktande nybyggnation, regelmässiga åldersavdrag eller andra justeringar i beskattningsvärdena. Åldersavdragen tar till viss del ut tillväxten i värden till följd av nybyggnationen. Antagandena om tillväxten är desamma för alla kommuner. Till den del nybyggnation i enskilda kommuner sker i den omfattning att de beskattningsvärden som ligger till grund för fastighetsbeskattningen ökar väsentligt har kommunen själv god kännedom om detta.

Tabell 5: Fastighetsskatteskalkyl per fastighetsslag och kommun 2004 – 2005, 1.000 euro

	2004*			2004*			2005**			2005**		
	Beskattningsvärden			Skatt			Beskattningsvärden			Skatt		
	Stadigv. bostad	Annan bostad	Allmän skattepr.	Stadigv. bostad	Annan bostad	Allmän skattepr.	Stadigv. bostad	Annan bostad	Allmän skattepr.	Stadigv. bostad	Annan bostad	Allmän skattepr.
Brändö	6 843	2 696	3 815	0	24	0	6 946	2 736	3 873	0	25	0
Eckerö	11 642	4 469	19 288	0	40	58	11 816	4 536	19 577	0	41	59
Finström	35 207	4 138	20 799	18	37	21	35 736	4 200	21 111	18	38	21
Föglö	7 574	5 256	4 782	0	47	24	7 687	5 335	4 854	0	48	24
Geta	5 421	3 758	5 505	16	34	28	5 502	3 815	5 587	17	34	28
Hammarland	20 176	5 276	9 347	0	47	19	20 479	5 355	9 488	0	48	19
Jomala	51 709	4 543	39 265	0	41	98	52 485	4 611	39 854	0	42	100
Kumlinge	4 739	2 815	2 812	0	25	11	4 810	2 858	2 854	0	26	11
Kökar	3 671	2 477	2 665	0	22	16	3 727	2 514	2 705	0	23	16
Lemland	22 739	7 375	11 473	0	66	17	23 080	7 486	11 645	0	67	17
Lumparland	4 344	2 452	3 716	0	22	11	4 409	2 489	3 772	0	22	11
Saltvik	23 180	5 424	8 601	0	49	17	23 527	5 506	8 731	0	50	17
Sottunga	1 449	1 122	1 327	0	10	0	1 471	1 139	1 347	0	10	0
Sund	11 606	4 116	6 768	23	37	14	11 781	4 177	6 869	24	38	14
Värdö	5 699	4 873	4 176	0	44	6	5 784	4 946	4 239	0	45	6
Mariehamn	188 396	643	140 387	0	5	168	191 222	653	142 492	0	5	171
Hela Åland	404 395	61 435	284 726	57	552	508	410 461	62 356	288 997	58	561	516

*Föreninghus o dyl har inkluderats i beskattningsvärdena endast i de fall då de inte befriats från fastighetsskatten.

Sammanfattning av skatteskalkylerna

I *tabell 6* nedan sammanfattas resultatet av kalkylerna för de tre skatteslagen. Kommunernas skatteinkomster sjönk med hela 4,8 procent år 2002. Förklaringen står i sin helhet att finna i samfundsskatterna, där den andel som tillfaller kommunerna sjönk samtidigt som vinstutvecklingen inom företagssektorn var negativ. Att kommunsektorns andel sjönk så kraftigt år 2002 beror på att fördelningen av samfundsskatterna utgjorde en del i den reform där det så kallade momsåterkravet från kommunernas slopades. Även för fjolåret pekar de preliminära beräkningarna mot en svag utveckling av kommunernas skatteinkomster. Kommunernas samfundsskatteandel sjönk ytterligare och tillväxten i de övriga skatteslagen beräknas ha varit svag. Den nominella tillväxten stannade enligt kalkylerna på 0,2 procent och beaktas inflationen så blev tillväxten negativ, eller -0,4 procent.

Utvecklingen av skatteinkomsterna för innevarande år ser lite ljusare ut. Avskaffandet av det allmänna avdraget ökar inkomsterna från förvärvsskatterna vilket tillsammans med det faktum att tre kommuner höjt skatteprocenterna ger en tillväxt på drygt 6 procent. Det bör dock framhållas att den ökning som föranleds av att det allmänna avdraget försvinner i slutändan inte kommer kommunerna tillgodo, landskapsandelarna sjunker i motsvarande grad (*se kapitel 5.3*). Prognoserna för vinstutvecklingen inom företagssektorn ser dock förhållandevis positiva ut och fastighetsskatterna ökar snabbare än tidigare som ett resultat av höjd uttaxering i flera kommuner. Även inför nästa år visar de här första kalkylerna på en relativ positiv utveckling för kommunernas skatteinkomster.

Tabell 6: Sammandrag över kalkylerade skatteinkomster, kommunerna totalt, 1.000 euro

	2002	2003**	2004**	2005**
Förvärvsinkomstskatt	52 678	54 141	57 610	59 708
<i>förändring, %</i>	4,2	2,8	6,4	3,6
Andel av samfundsskatt	9 575	8 203	8 597	8 640
<i>förändring, %</i>	-36,0	-14,3	4,8	0,5
Fastighetsskatt	1 041	1 062	1 118	1 134
<i>förändring, %</i>	6,8	2,0	5,2	1,5
Skatteinkomster, totalt	63 294	63 407	67 325	69 483
<i>förändring, %</i>	-4,8	0,2	6,2	3,2

5.3 Landskapsandelarna till kommunerna

Utvecklingen av volymen i landskapsandelarna var stabil fram till år 2003, vilket framgår av *tabell 7* nedan. En post som bidrog till tillväxten var kompletteringen av skatteinkomsterna, där beloppen ökade fram till ifjol.

De två senaste åren, 2003 och 2004, har relativt stora förändringar gjorts inom landskapsandelssystemet. Ifjol justerades grunderna för de sociala andelarna, för grundskolan samt för medborgarinstitutet. Därtill slopades compensationen för det utökade förvärvsinkomstavdraget i kommunalbeskattningen. Inför i år genomfördes en rad förändringar, de flesta förslagen hör ihop med avskaffandet av det allmänna avdraget i den åländska kommunalbeskattningen. Förändringarna är i korthet följande:

- Den allmänna landskapsandelen sjönk till en tredjedel av tidigare gällande nivå genom att koefficienterna för de olika kommungrupperna justerades neråt. Finström, Jomala och Mariehamn får enligt förslaget inte någon allmän andel alls.
- Skattekompletteringssystemet revideras till ett utjämningsystem där de kommuner med relativt sett hög skattekraft, i dagsläget Mariehamn och Saltvik, bidrar med medel till systemet.
- Landskapsandelarna för socialvården justeras neråt för befolkningstäthetsgrupp 3 (Finström och Jomala) genom att bidragsprocenterna sänks.

Därutöver föreslås en mindre justering av befolkningsgränsen för landskapsandelen inom grundskolan, den förändringen har inte något samband med det allmänna avdraget.

Inför 2005 har tillsvidare inte förts fram några ändringsförslag, varför kalkylerna för år 2005 nedan baseras på samma grunder som gäller i år. Det bör dock framhållas att kalkylen för år 2005 i det här skedet är mycket preliminär. Dels har det alltså antagits att inte några justeringar i grunderna utöver index sker för året. Alla justeringar på basen av

index har därtill i dagsläget kunnat göras endast preliminärt. Vidare måste det framhållas att beskattningen för år 2003 är långt ifrån klar, för år 2003 har ÅSUBs skattekalculer använts i beräkningarna. Betydande justeringar i de belopp där beskattningsuppgifterna ingår i grunderna, det vill säga speciellt för skattekompletteringen och justeringsbeloppet, kan därför vara att vänta.

Det justeringsbelopp som finns i tabellen nedan har tillämpats från år 2001. Beloppet räknas ut på basen av tre faktorer: en kalkylerad ÅHS-avgift (0,8 procent), denna kalkylerade avgifts inverkan på skattekompletteringen samt effekterna av det allmänna avdraget på kommunernas inkomster. Beloppet dras i huvudsak av (eller läggs till) den allmänna andelen, och om den allmänna andelen inte räcker till, från den sociala andelen. Justeringsbeloppet presenteras skilt i tabellen för att tydliggöra dess inverkan på landskapsandelarna. Genom att det allmänna avdraget slopats från och med i år, så är år 2005 det sista året som justeringsbeloppet påverkar landskapsandelarna. Beloppet beräknas då ut på basen av 2003 års beskattningsuppgifter.

Det prövningsbaserade stödet ingår inte i sammanställningarna. Landskapsstyrelsen har i den första tilläggsbudgeten för i år tagit upp en ny form av prövningsbaserat stöd som är avsett för kommunernas missbrukarvård. Stödet uppgår till 150.000 euro i år och beviljas alltså enligt prövning. Därutöver finns det allmänna prövningsbaserade stödet som i år uppgår till drygt 150.000 euro.

Inte heller de kompensationer som hör samman med reformen av fördelningen av samfundsskatterna, och som betalas i form av landskapsandelar till kommunerna, ingår i sammanställningen. Omfattningen av dessa kompensationer är totalt drygt 550.000 euro, kompensationerna beskrevs närmare i avsnittet om samfundsskatterna.

Tabell 7: Landskapsandelarna per sektor, euro

	2002	2003	2004*	2005**
Socialvården	8 080 049	8 325 172	8 429 514	8 537 255
Grundskolan	6 518 813	6 974 243	7 954 614	8 085 394
Medborgarinstitutet	273 708	261 828	256 600	275 596
Bibliotek	408 296	420 018	436 505	449 729
Idrott, ungdom, kultur	217 379	223 852	232 713	239 830
Allmän landskapsandel, totalt	2 288 989	2 340 728	805 306	806 620
Skatteutjämning	4 604 859	4 682 473	2 548 656	1 813 941
Justeringsbelopp (fr. 2001)	-531 847	-566 447	-266 775	-151 184
Komp. i landskapets budget **)	1 801 932	227 453	554 924	
Landskapsandelar o. skattekompl., netto	21 860 246	22 661 867	20 397 132	20 057 181
<i>**) Ingår ej i totalsumman (har inte skattats för 2005)</i>				

Enligt den här första kalkylen beräknas landskapsandelarna minska med cirka 10 procent i år, eller med närmare 2,3 miljoner euro. Den främsta förklaringen till att andelarna sjunker står att finna i de förändringar som beskrivits ovan och som alltså har att göra med att det allmänna avdraget slopats i kommunalbeskattningen. Nästa år skulle landskapsandelarna enligt de här beräkningarna minska med över 1,5 procent ytterligare, det sjunkande beloppet för skatteutjämningen minskar utfallet totalt sett. När samfundsskatterna minskar som ett resultat av lägre vinster inom företagssektorn, eller vilket varit än mer aktuellt, genom sjunkande andelar för kommunerna som grupp, drabbar det även skatteutjämningen. Skatteutjämningen skulle således ha minskat i omfattning även utan den systemförändring som gjordes inför det här året. I 2004 års skatteutjämning utgör skatteintäkterna åren 2000 till 2002 grunden för beräkningarna. Åren 2003 och 2004 är den andel av samfundsskatterna som tillfaller kommunerna ännu lägre, varför skatteutjämningen sjunker ytterligare nästa år. Sammantaget påkar utvecklingen mot att inkomsterna från förvärvsskatterna kommer att få än större betydelse för kommunerna framöver än vad fallet är idag.

De landskapsandelar som ökar enligt kalkylen är framför allt andelarna för grundskolväsendet. Den främsta orsaken till de högre andelarna är dock att kostnaderna för grundskolläraernas pensionspremier överfördes från landskapet till kommunerna den 1.10.2003, och därmed har kostnaderna som ligger till grund för landskapsandelarna stigit. Kommunerna får 37 procent av kostnaderna i bidrag, resten av kostnadsökningen står kommunerna för. År 2004 är således det första året då verkningarna av den här förändringen påverkar kommunernas ekonomi fullt ut.

I *tabell 8* presenteras motsvarande kalkyl som i *tabell 7* per kommun och sektor för år 2004. Det bör även här betonas att det är fråga om grova överslagsberäkningar. Inte heller i den här sammanställningen ingår det prövningsbaserade finansieringsstödet eller de kompensationer som är förenade med reformen av fördelningen av samfundsskatterna mellan kommunerna.

Tabell 8: Grov kalkyl över landskapsandelar per sektor 2005, euro

	Socialvård	Grundskola	Medborgar- institut	Bibliotek	ldr., ungd.- o. kulturv.	Allm.ls-andel (inkl.bef.min)	Utjämning av skatteink.	Justerings- belopp	SAMMAN- LAGT
Brändö	221 272	380 076		11 369	5 009	132 012	240 645	7 943	982 441
Eckerö	422 751	372 622		15 138	8 687	22 075	375 444	10 309	1 206 407
Finström	849 718	806 375		41 830	23 174	0	50 495	-25 821	1 797 413
Föglö	304 649	353 310		13 319	5 868	154 650	212 901	13 884	1 030 813
Geta	187 240	200 572		7 670	4 401	18 847	435 892	15 594	839 028
Hammarland	504 548	385 452		23 162	13 291	33 774	393 746	13 081	1 340 892
Jomala	1 119 558	1 199 835		60 001	33 241	0	-3 642	-37 728	2 446 721
Kumlinge	176 626	262 306		8 368	3 687	110 080	200 129	2 939	758 257
Kökar	136 058	187 362		6 309	2 780	75 369	229 676	3 506	634 047
Lemland	603 372	619 982		28 241	16 206	41 182	234 487	-17 326	1 560 795
Lumparland	131 305	127 280		6 543	3 755	9 541	213 840	4 703	487 561
Saltvik	696 173	516 636		29 536	16 949	43 070	-19 327	-5 214	1 288 251
Sottunga	67 159	91 004		2 914	1 284	33 830	9 816	-1 583	207 589
Sund	387 199	331 917		17 392	9 980	25 361	452 828	243	1 224 434
Värdö	158 749	232 895		9 201	4 054	106 831	212 242	8 633	715 338
Mariehamn	2 570 878	2 017 770	275 596	168 737	87 464	0	-1 425 230	158 021	3 537 193
SUMMA	8 537 255	8 085 394	275 596	449 729	239 830	806 620	1 813 941	151 184	20 057 181

Med de förbehåll som en grov kalkyl som den här innebär, visar sammanställningen att hela tolv kommuner skulle få lägre landskapsandelar nästa år jämfört med i år, vilket framför allt beror på att omfattningen av skatteutjämningen minskar. Orsakerna till minskningen är som tidigare nämnts såväl omläggningen av utjämningsystemet som att samfundsskatterna sjunker. Enligt de här preliminära beräkningarna skulle tre kommuner: Mariehamn, Saltvik och Jomala bidra till utjämningsystemet nästa år, medan övriga 13 kommuner skulle erhålla skattekomplettering.

Utöver de förändringar som sker i landskapsandelarna för driften av kommunernas uppgifter har ändrade regler för landskapsandelarna för anläggningskostnader aviserats. I landskapets budget för 2004 anges att en översyn ska göras så att ”fastställda enhetspriser för godtagbara kostnader nås och så att andelarna sänks till 25-65 procent från nuvarande 40-65 procent beroende på bosättningsstrukturgrupp”. Även den nivå som betraktas som anläggningsprojekt och landskapet alltså stöder aviserats höjas och graderas tydligare i förhållande till kommunens storlek. Avsikten är också att förnya bestämmelserna enligt vilka andelarna utbetalas. Ur kommunalekonomiskt perspektiv är det av stor vikt att man förutom den totala ekonomiska effekten för kommunens ekonomi även beaktar hur kommunens likviditet påverkas vid eventuella förändringar.

5.4. Kommunernas samlade skattefinansiering

Ett beskrivande nyckeltal som ofta används i kommunala sammanhang är kommunernas skattefinansiering. I begreppet ingår såväl kommunernas skatteinkomster som landskapsandelarna till kommunerna. I *tabell 9*, sammanfattas på basen av kalkylerna i den här rapporten utvecklingen som helhet för dessa inkomstslag⁶.

Tabell 9: Kommunernas samlade skattefinansiering, 1.000 euro

	2002	2003**	2004**	2005**
Skatteinkomster, totalt	63 294	63 407	67 325	69 483
Landskapsandelar netto, totalt	21 860	22 662	20 397	20 057
Skattefinansiering, totalt	85 154	86 068	87 722	89 540
Förändring, %	-5,5	1,1	1,9	2,1
Skattefinansiering, euro per invånare	3 274	3 278	3 329	3 386
Förändring, %	-6,4	0,1	1,6	1,7

Tillväxten i kommunernas skattefinansiering beräknas ha varit negativ år 2002, vilket är det senaste året för vilket beskattningen slutförts. För år 2003 visar kalkylerna på en

⁶ Uppgifterna skiljer sig från bokslutsuppgifterna i avsnitt 5.1. Här presenteras uppgifterna enligt de år de hänförs till, medan de i boksluten uppges enligt hur de har redovisats till kommunerna.

svag nominell tillväxt, som beräknat per invånare i princip innebär en nolltillväxt. De negativa siffrorna för år 2002 är framför allt ett resultat av kvittningen av momsåterkravet mot samfundsskatten, vilket redogjorts för tidigare. För det här året präglas skattefinansieringen av att det allmänna avdraget slopats och av de omläggningar av landskapsandelarna som hänger samman med den reformen. Enligt kalkylen kommer den totala skattefinansieringen för år 2005 fortfarande att vara lägre än för år 2001.

Landskapsandelarna som tidigare varit en säker och sakta växande inkomstkälla för kommunsektorn sjunker enligt de preliminära beräkningarna och utvecklingen av samfundsskatterna är osäker. Även skatteutjämningen påverkas negativt av sjunkande samfundsskatteandelar. Sviktande skatteinkomster drabbar på så vis kommunsektorn dubbelt. När det slutligen gäller utvecklingen av förvärvsinkomstskatterna är den tillväxt som kalkylerats beroende av att avdragen inte utökas från statens sida, något som har hittills gjorts regelmässigt varje år. Skattefinansieringen följer i dagsläget inte utvecklingen av utgifterna inom kommunsektorn.

Bilagor

Konjunkturenkäten - våren 2004

Posta eller faxa! ÅSUB, Pb 1187, AX-22111 Mariehamn; fax 018-19495
senast torsdagen den 12 februari 2004!

Företag: _____ Kontaktperson: _____ Titel: _____ Tel: _____

Aktuell personalstyrka (omräknat till heltidstjänster)? _____

1. Konjunkturutsikterna i Er bransch kommer om 12 månader att:

ha förbättrats vara oförändrade ha försämrats

2. Kommer Ert företag om 12 månaderna att ha:

expanderat bibehållit nuvarande storlek minskat eller upphört med verksamheten

3. Hur har omsättningen i Ert företag utvecklats jämfört med situationen för 12 månader sedan i förhållande till den allmänna kostnadsutvecklingen (inflationstakten är knappt 1 procent)?

snabbare ungefär lika snabbt långsammare

4. Hur kommer omsättningen att ha utvecklats om 12 månader i förhållande till den allmänna kostnadsutvecklingen?

snabbare ungefär lika snabbt långsammare

5. Hur har lönsamheten i Ert företag utvecklats jämfört med situationen för 12 månader sedan?

förbättrats oförändrad försämrats

6. Hur kommer lönsamheten att ha utvecklats om 12 månader?

förbättrats förbli oförändrad försämrats

7. Hur har driftskostnaderna utvecklats jämfört med situationen för 12 månader sedan i förhållande till Era försäljningspriser?

ökat samma utveckling minskat

8. Hur kommer driftskostnaderna att ha utvecklats om 12 månader i förhållande till Era försäljningspriser?

ökat samma utveckling minskat

9. Har antalet anställda i Ert företag jämfört med situationen för 12 månader sedan:

ökat varit oförändrad minskat

10. Kommer antalet anställda i Ert företag om 12 månaderna att:

ha ökat vara oförändrad ha minskat

11. Hur har investeringarna i byggnader och maskiner förändrats jämfört med situationen för 12 månader sedan?

ökat betydligt motsvarar ungefär årligt slitage och avskrivningar minskat betydligt

12. Hur kommer investeringarna att ha utvecklats om 12 månader?

ökat betydligt motsvara ungefär årligt slitage och avskrivningar minskat betydligt

13. Vilket av följande områden kommer Ert företag att satsa på i första hand under de kommande åren (ange endast ett alternativ)

1. investeringar i maskiner och inventarier
2. ökad automatisering
3. nya lokaler eller utvidgning av befintliga
4. expansion genom ökad arbetskraft
5. personalutbildning
6. utveckla marknadsföringen / söka nya marknader
7. produktutveckling
8. ledarskapsutveckling
9. förbättra inköpsfunktionerna
10. rationalisera verksamheten / förbättra soliditeten och resultatet
11. annat, vad? _____

14. Vilket är det största hindret för utvecklingen av Ert företag (ange endast ett alternativ)

1. byråkratin
2. arbetslagstiftningen / kollektivavtal
3. lönebikostnaderna
4. beskattningen
5. skattegränsen mellan Åland, Finland och övriga EU
6. transportkostnaderna
7. för liten efterfrågan på produkterna / tjänsterna
8. finansieringssvårigheter
9. osäkerhet
10. bristen på kompetent personal
11. lönenivån / övriga produktionskostnader
12. hård konkurrens
13. offentlig näringsverksamhet
14. konkurrenssnedvridande företagsstöd
15. konkurser och skuldsaneringsförfaranden
16. grå / svart marknad
17. centralisering av marknaden
18. annan orsak, vilken? _____

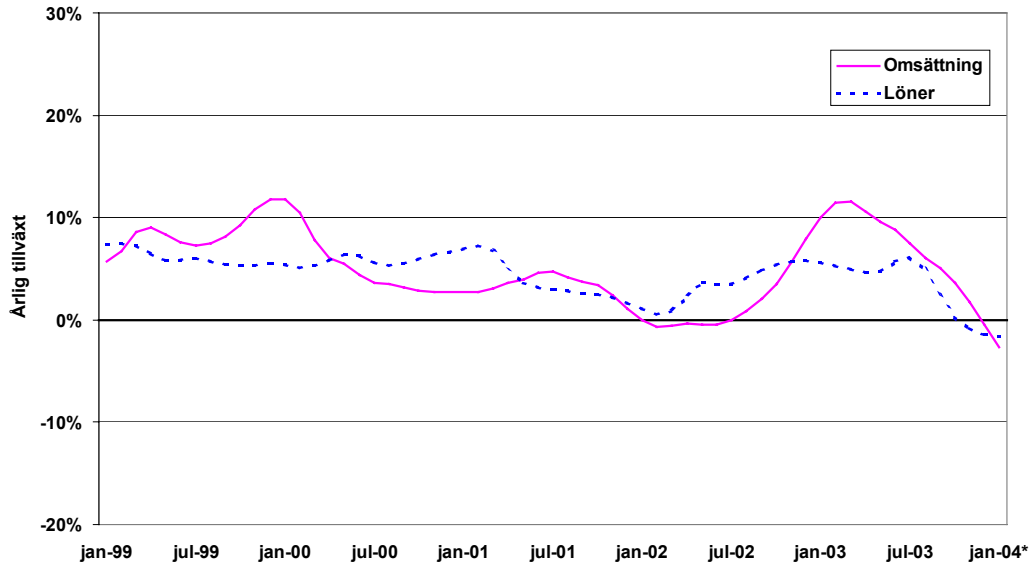
Vill Ni ha Konjunkturrapporten som återrapportering?

Ja

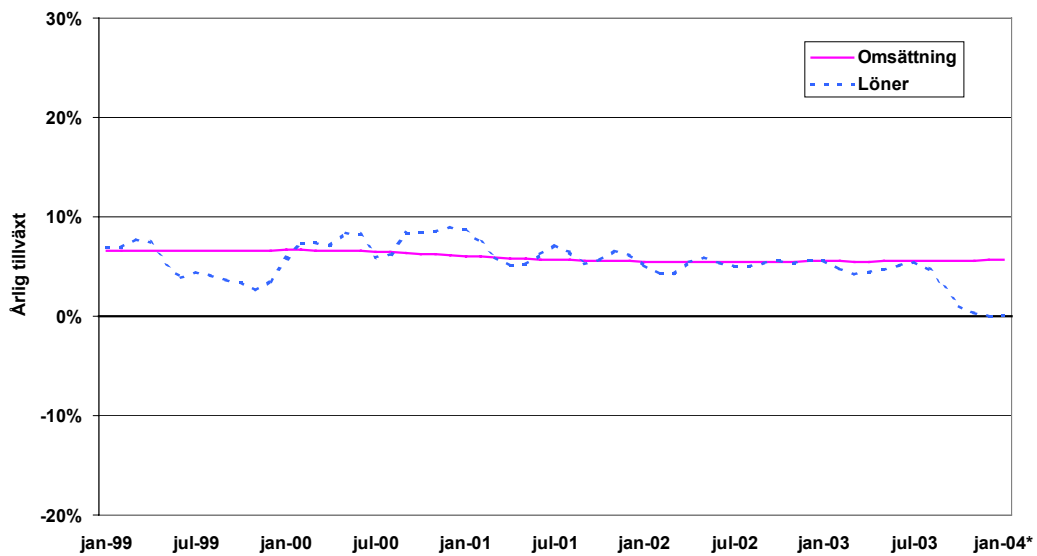
Nej

OMSÄTTNINGS- OCH LÖNEKOSTNADSUPPGIFTER PER REGION

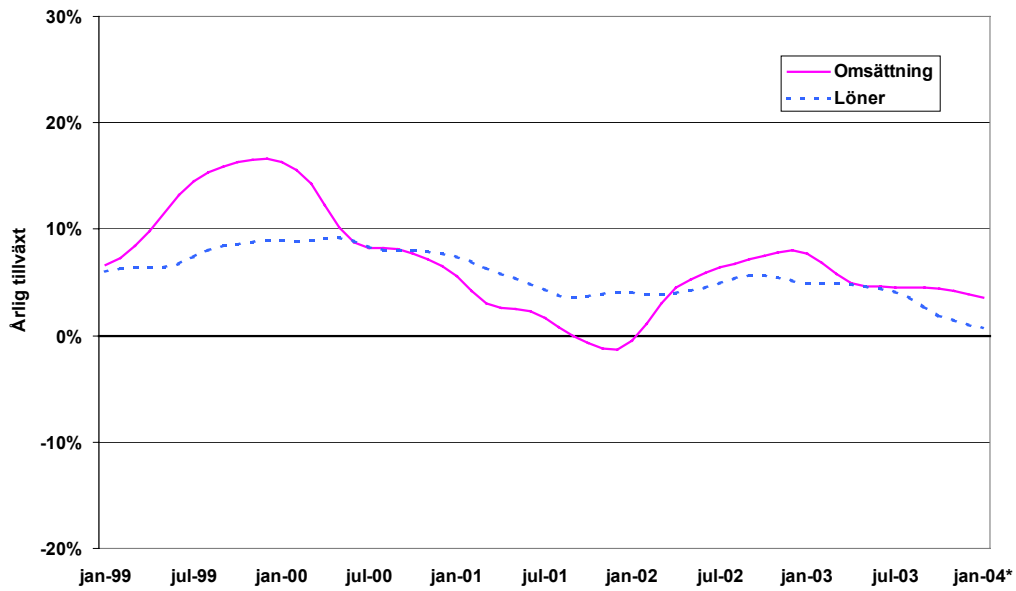
Omsättningens och lönevolymernas tillväxttakt, Mariehamn

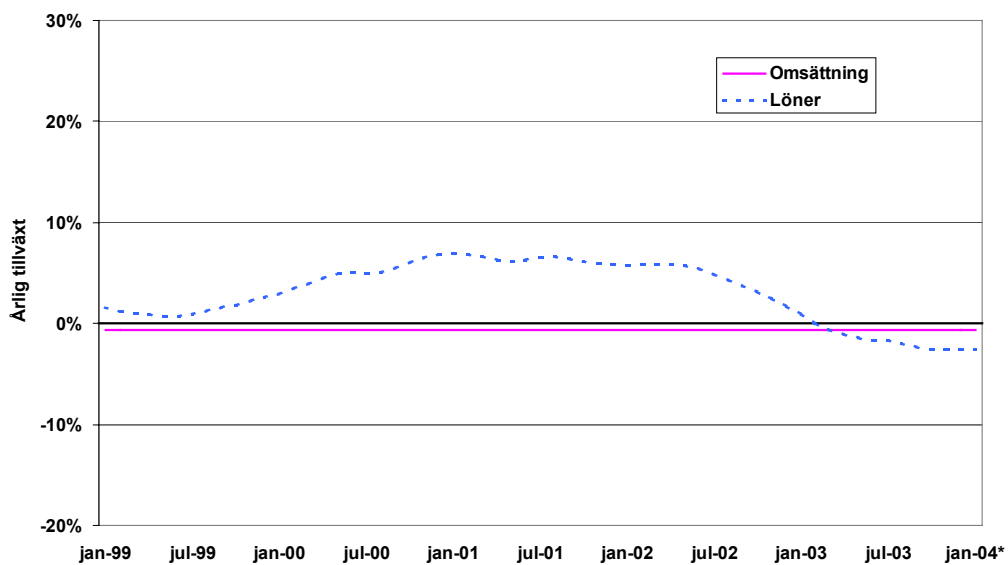
Omsättningens och lönevolymernas tillväxttakt, centralkommunerna

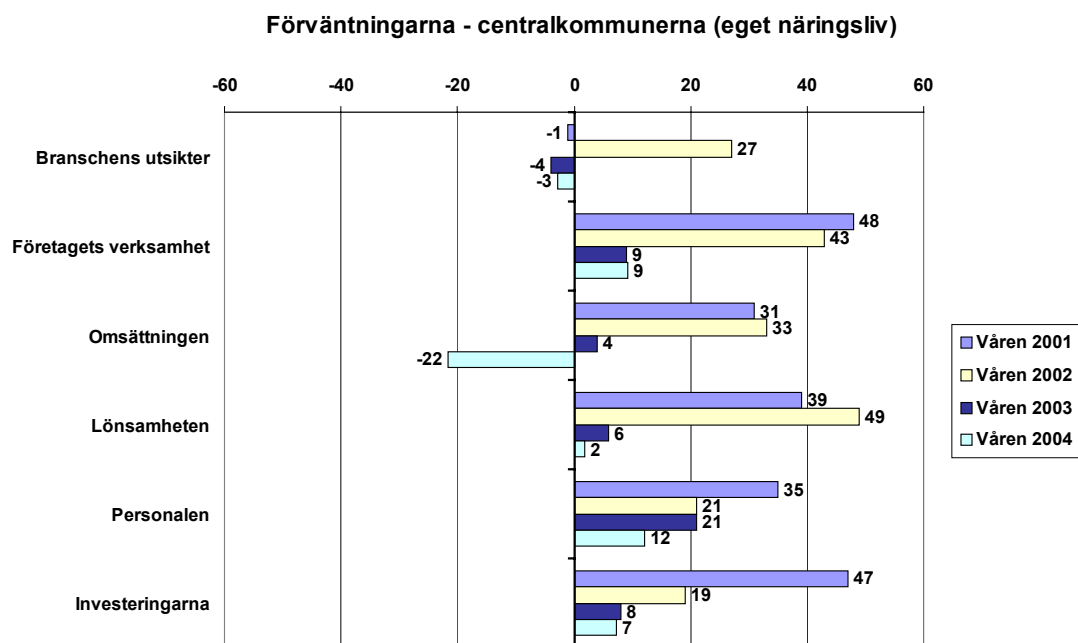
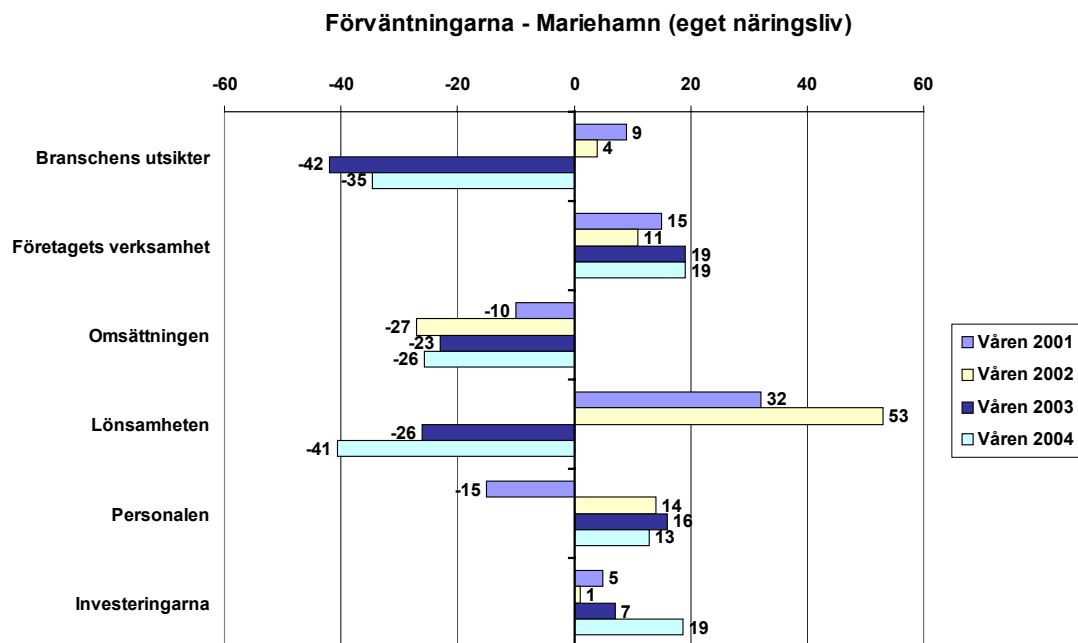
Omsättningens och lönevolymernas tillväxttakt, randkommunerna

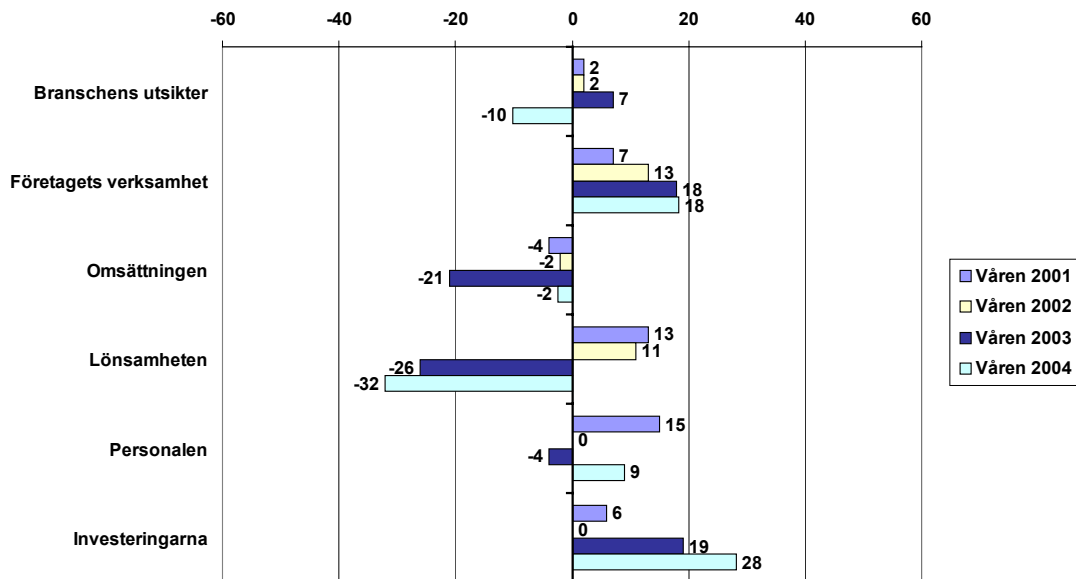
Omsättningens och lönevolymernas tillväxttakt, skärgårdskommunerna

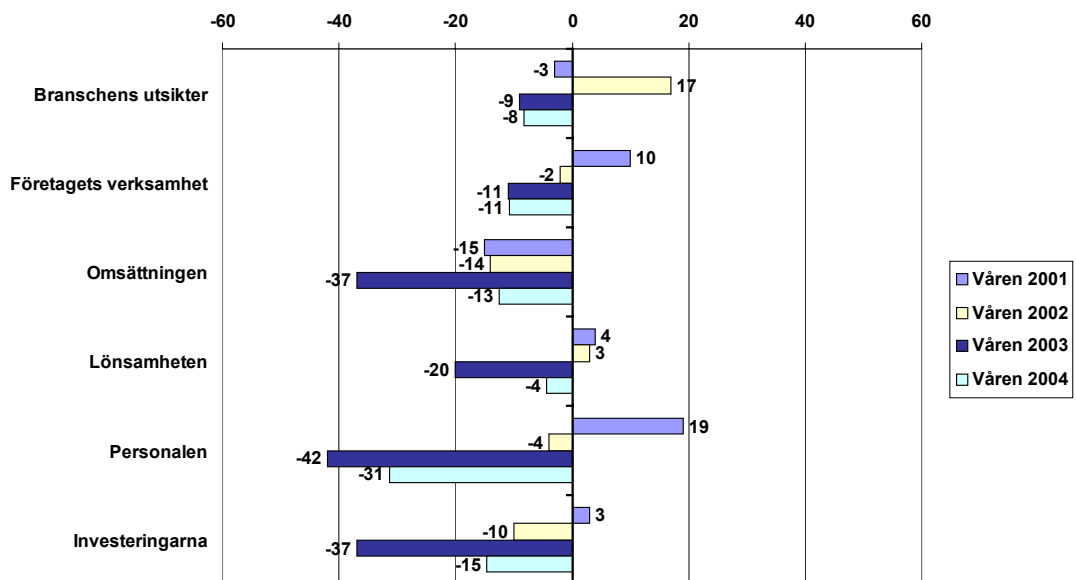
REGIONALA BAROMETERRESULTAT

Förväntningarna - randkommunerna (eget näringsliv)

Förväntningarna - skärgårdskommunerna (eget näringsliv)

**Preliminär förvärvsinkomstskattekl, Mariehamn (1.000 euro)
April 2004**

	2002	2003**	2004**	2005**
Förvärvsinkomster	206 764	212 226	216 243	222 403
<i>förändring, %</i>	5,0	2,6	1,9	2,8
Avdrag, riks-	34 131	37 361	42 365	42 714
Avdrag för inkomstens förvärvande	3 055	3 670	3 830	3 939
Förvärvsinkomstavdrag	9 332	11 879	16 543	16 680
Grundavdrag	1 631	1 598	1 678	1 678
Övriga avdrag	20 113	20 214	20 315	20 416
Avdrag, åländska	12 801	13 018	4 507	4 635
Resekostnadsavdrag	518	532	542	557
Studielåneavdrag	81	83	84	86
Sjukdomskostn.avdrag	3 369	3 458	3 530	3 635
Studieavdrag	337	344	351	358
Allmänt avdrag	8 496	8 602	0	0
Avdrag, sammanlagt	46 932	50 380	46 872	47 349
Beskattningsbar inkomst	159 832	161 846	169 371	175 054
Skattesats	16,00	16,00	16,00	16,00
Kalkylerad skatt	25 573	25 895	27 099	28 009
Underskottsgottgörelse mm	194	199	203	209
Övr. avdrag från skatten	1 326	1 326	1 326	1 326
Debiteras	24 053	24 370	25 571	26 474
"Förvärvsinkomstören"	150 332	152 314	159 816	165 463
<i>förändring, %</i>	4,6	1,3	4,9	3,5

**Preliminär förvärvsinkomstskattekl, centralkommunerna (1.000 euro)
April 2004**

	2002	2003**	2004**	2005**
Förvärvsinkomster	143 904	150 198	153 631	158 526
<i>förändring, %</i>	5,3	4,4	2,3	3,2
Avdrag, riks-	26 441	28 724	31 440	31 743
Avdrag för inkomstens förvärvande	2 264	2 700	2 828	2 918
Förvärvsinkomstavdrag	7 514	9 316	11 753	11 889
Grundavdrag	1 544	1 513	1 589	1 589
Övriga avdrag	15 119	15 195	15 271	15 347
Avdrag, åländska	10 396	10 773	4 980	5 144
Resekostnadsavdrag	2 071	2 157	2 205	2 280
Studielåneavdrag	43	45	45	47
Sjukdomskostn.avdrag	2 341	2 441	2 502	2 585
Studieavdrag	219	223	228	232
Allmänt avdrag	5 722	5 906	0	0
Avdrag, sammanlagt	36 837	39 496	36 419	36 887
Beskattningsbar inkomst	107 067	110 702	117 211	121 639
Kalkylerad skatt	17 691	18 440	19 763	20 509
Underskottsgottgörelse mm	216	226	231	238
Övr. avdrag från skatten	885	885	885	885
Debiteras	16 591	17 330	18 648	19 386
"Förvärvsinkomstören"	100 405	104 030	110 587	114 971
<i>förändring, %</i>	4,2	3,6	6,3	4,0

Preliminär förvärsinkomstskatte­kalkyl, randkommunerna (1.000 euro)
April 2004

	2002	2003**	2004**	2005**
Förvärsinkomster	68 280	70 479	72 861	74 870
<i>förändring, %</i>	5,9	3,2	3,4	2,8
Avdrag, riks-	14 199	15 272	16 433	16 555
Avdrag för inkomstens förvärvande	1 100	1 304	1 381	1 419
Förvärsinkomstavdrag	3 733	4 579	5 574	5 615
Grundavdrag	967	948	995	995
Övriga avdrag	8 399	8 441	8 483	8 526
Avdrag, åländska	5 688	5 836	3 294	3 384
Resekostnadsavdrag	1 701	1 754	1 811	1 860
Studielåneavdrag	17	17	18	18
Sjukdomskostn.avdrag	1 270	1 313	1 359	1 398
Studieavdrag	102	104	106	108
Allmänt avdrag	2 598	2 648	0	0
Avdrag, sammanlagt	19 887	21 108	19 727	19 939
Beskattningsbar inkomst	48 393	49 371	53 134	54 931
Kalkylerad skatt	8 493	8 745	9 410	9 727
Underskottsgottgörelse mm	99	102	105	108
Övr. avdrag från skatten	467	467	467	467
Debiteras	7 928	8 176	8 838	9 152
"Förvärsinkomstören"	45 172	46 165	49 909	51 690
<i>förändring, %</i>	5,3	2,2	8,1	3,6

Preliminär förvärsinkomstskatte­kalkyl, skärgården (1.000 euro)
April 2004

	2002	2003**	2004**	2005**
Förvärsinkomster	36 289	37 624	38 500	39 401
<i>förändring, %</i>	1,1	3,7	2,3	2,3
Avdrag, riks-	8 041	8 616	9 435	9 487
Avdrag för inkomstens förvärvande	560	669	701	718
Förvärsinkomstavdrag	1 761	2 212	2 945	2 955
Grundavdrag	568	557	584	584
Övriga avdrag	5 152	5 178	5 204	5 230
Avdrag, åländska	2 405	2 478	1 083	1 110
Resekostnadsavdrag	308	319	330	339
Studielåneavdrag	12	12	13	13
Sjukdomskostn.avdrag	649	672	690	707
Studieavdrag	48	49	50	51
Allmänt avdrag	1 388	1 426	0	0
Avdrag, sammanlagt	10 446	11 094	10 517	10 596
Beskattningsbar inkomst	25 843	26 530	27 983	28 804
Kalkylerad skatt	4 470	4 630	4 920	5 063
Underskottsgottgörelse mm	32	33	34	35
Övr. avdrag från skatten	332	332	332	332
Debiteras	4 106	4 265	4 554	4 696
"Förvärsinkomstören"	23 735	24 444	25 911	26 727
<i>förändring, %</i>	0,0	3,0	6,0	3,2

